

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Environmentální politika a udržitelný rozvoj na půdě

OSN

Alžběta Bošková

Plzeň 2024

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní vztahy – teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Environmentální politika a udržitelný rozvoj na půdě

OSN

Alžběta Bošková

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem „*Environmentální politika a udržitelný rozvoj na půdě OSN*“ vypracovala zcela samostatně za použití pouze uvedených zdrojů.

Plzeň, duben 2024

Alžběta Bošková

Poděkování

Skrze bakalářskou práci bych ráda poděkovala mé vedoucí PhDr. Martině Ponížilové, PhD. za její čas, trpělivost a cenné rady při zpracovávání této práce. Zároveň bych chtěla poděkovat panu PhDr. Mgr. Petru Jurkovi, PhD. za náhradní vedení této bakalářské práce v době nepřítomnosti paní doktory Ponížilové.

Obsah

Seznam zkratk	1
Úvod	3
1 Organizace spojených národů	9
1.1 Valné shromáždění	10
1.2 Program OSN pro životní prostředí	11
1.2.1 Environmentální shromáždění OSN	15
2 Udržitelný rozvoj	17
3 Stockholmská deklarace a počátky environmentální agendy OSN	21
3.1 Konference OSN o životním prostředí člověka	22
4 Deklarace Konference OSN o životním prostředí a rozvoji	25
4.1 Konference OSN o životním prostředí a rozvoji	26
4.1.1 Další dokumenty přijaty v rámci UNCED	27
5 Miléniová deklarace a Johannesburgská deklarace	29
5.1 Světový summit o udržitelném rozvoji a Johannesburgská deklarace	30
6 Deklarace „Future We Want“ a další vývoj environmentální agendy	32
6.1 Konference OSN o udržitelném rozvoji	34
6.2 Agenda 2030 a Cíle udržitelného rozvoje	35
Závěr	37
Seznam použitých zdrojů	43
Resumé	51
Přílohy	53

Seznam zkratek

AFRICA – *African States*, Africké státy

APG – *Asia – Pacific States*, Asijské – Tichomořské státy

CBD – *Convention on Biological Diversity*, Úmluva o biologické rozmanitosti

COP – *Conference of Parties*, Konference smluvních stran

CPR – *Committee of Permanent Representatives*, Výbor stálých představitelů

CSD – *Commission on sustainable development*, Komise pro udržitelný rozvoj

EEG – *Eastern European States*, Východoevropské státy

GRULAC – *Latin American and Caribbean States*, Latinsko Americké a Karibské státy

HLPF – *High Level Political Forum on Sustainable Development*, Politické fórum na vysoké úrovni pro udržitelný rozvoj

MDG's – *Millenium Development Goals*, Rozvojové cíle tisíciletí

MIT – *Massachusetts Institute of Technology*, Massachusettský technologický institut

OSN – Organizace spojených národů, *United Nations*

RIO+20 – *United Nations Conference on Sustainable Development*, Konference OSN o udržitelném rozvoji RIO+20

SDG's – *Sustainable Development Goals*, Cíle udržitelného rozvoje

UNCED – *United Nations Conference on Environment and Development*, Konference OSN o životním prostředí a rozvoji

UNCHE – *United Nations Conference on Human Enviornment*, Konference OSN o životním prostředí člověka

UNEA – *United Nations Environmental Assembly*, Environmentální shromáždění OSN

UNEP – *United Nations Environmental Program*, Program OSN pro životní prostředí

WCED – *World Commission on Environment and Development*, Světová komise OSN pro životní prostředí a rozvoj

WEOG – *Western European and other States*, Západoevropské a další státy

WSSD – *World Summit on Sustainable Development*, Světový Summit o udržitelném rozvoji

Úvod

Environmentální politika a koncept udržitelného rozvoje jsou v souvislosti se znečištěním planety, změnou stavu životního prostředí a klimatickou změnou diskutovanými tématy. Ve druhé polovině 20. století si vědci začali všimnout změn na naší planetě v souvislosti s jejím stavem životního prostředí. Velmi významným dílem, které inspirovalo mnoho vědců se tematikou klimatické změny a ztrátou biologické rozmanitosti zabývat, je kniha *Silent Spring* od Rachel Carson. Tato kniha vydaná v roce 1962 poukazuje na důsledky používání pesticidů v zemědělství. Jako první přichází se zjištěním, jaký dopad má lidská činnost na životní prostředí (Carson 1962). Na knihu *Silent Spring* navazuje Římský klub z Massachusettského technologického institutu (MIT), který se skládá z nezávislých ekonomů, inženýrů a vědců (Schecheter 2005, 33). Římský klub pod vedením Dennise Meadowse souhrnně popisuje změny na Zemi v knize *The Limits to Growth*, která byla vydána v roce 1972 a je jedním z nejvýznamnějších děl. V této knize představují problém omezeného množství zdrojů, které Země nabízí. Přichází s teorií, že do roku 2100 země naplní své kapacity a dosáhne svých limitů (Meadows et. al. 1972). V návaznosti na knihu *The Limits to Growth* vydává v roce 1987 Světová komise OSN pro životní prostředí a rozvoj (*World Commission on Environment and Development*, WCED), pod vedením tehdejší norské předsedkyně vlády Gro Harlem Bruntland, zprávu s názvem *Our Common Future*. V této zprávě WCED pojednává o konceptu udržitelného rozvoje a přinesla jeho první definici (World Commission on Environment and Development 1987).

Od 60. let 20. století přinášely další výzkumy životního prostředí nepříznivé výsledky ohledně jeho stavu, a to s důrazem na zapříčinění této situace člověkem. Od té doby se Organizace spojených národů začala zajímat o klimatickou změnu a zhoršující se stav životního prostředí. V návaznosti na tyto problémy se rozhodla podstoupit kroky, které by kladly důraz na ochranu životního prostředí na globální úrovni. Na Valném shromáždění v roce 1968 byl Švédskem předložen návrh na uspořádání konference, která by se týkala životního prostředí. Na základě tohoto návrhu, Valné shromáždění požádalo generálního tajemníka U Thanta o

vypracování zprávy, která by se zabývala stavem životního prostředí (Schecheter 2005, 32–42). Tato zpráva pod názvem *Problems of the Human Environment* byla vydána o rok později (1969) ve spolupráci s poradním výborem pro životní prostředí. Popisuje hlavní environmentální problémy, které by se měla konference reflektovat a navrhuje přípravný proces na její uskutečnění (UN 1969). Konference OSN o životním prostředí člověka (*United Nations Conference on Human Environment*, UNCHE) se konala v roce 1972 ve Stockholmu. Vychází z ní Deklarace o životním prostředí člověka, která představuje 26 bodů, dle nichž by měly vlády členských států OSN usilovat o ochranu životního prostředí (UN nedatováno h). Téhož roku přijalo Valné shromáždění rezoluci o vzniku Programu OSN pro životní prostředí (UNEP) a ustanovila 5.6. jako Světový den životního prostředí (UN 1972).

V rámci 20. výročí od konání UNCHE v roce 1992 byla uspořádána v brazilském Riu de Janeiru Konference OSN o životním prostředí a rozvoji (*United Nations Conference on Environment and Development*, UNCED). Jedná se o přelomovou konferenci, která představila Rámcovou úmluvu OSN o změně klimatu, Úmluvu o biologické rozmanitosti a Agendu 21 (UN nedatováno f). V kontextu této konference se začal ve vyjmenovaných dokumentech aplikovat koncept udržitelného rozvoje.

Začátek nového tisíciletí se nesl ve znamení implementace udržitelného rozvoje do environmentální agendy OSN. V roce 2000 na Miléniovém Summitu v New Yorku byly představeny, v rámci Miléniové deklarace, Rozvojové cíle tisíciletí (MDG's). MDG's představují 8 cílů, které by dle plánů summitu měly být naplněny do roku 2015 (UN nedatováno d). V návaznosti na koncept udržitelného rozvoje se v roce 2002 konal Světový summit o udržitelném rozvoji (*World Summit on Sustainable Development*, WSSD) v jihoafrickém Johannesburgu. Na WSSD se adaptovala Johannesburgská deklarace a Implementační plán. Dokumenty obsahují činnosti a opatření vedoucí k dosažení udržitelného rozvoje v souladu s principy ochrany životního prostředí (UN nedatováno ch).

V roce 2012 se blížil konec stanovené lhůty pro splnění MDG's. Nastal čas vyřešit, jak nadále rozvíjet koncept udržitelného rozvoje (UN nedatováno d). Konference OSN o udržitelném rozvoji (*United Nations Conference on Sustainable Development*, Rio+20), konaná v Riu de Janeiru, přinesla prostor k diskusi, která posléze vedla k vytvoření Cílů udržitelného rozvoje (SDG's), které představil plán *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. SDG's oficiálně vstupují v platnost na Summitu o udržitelném rozvoji konaném v roce 2015 v New Yorku (UN nedatováno g).

V rámci 50. výročí od Konference o životním prostředí člověka se v roce 2022 konal Stockholm+50. Na této konferenci se jednalo primárně o naplňování Agendy 2030 a provádění SDG's (UN nedatováno e). V rámci konference bylo projednáváno, jakým způsobem urychlit realizaci SDG's, a jak případně řešit tzv. trojí planetární krizi (klimatická změna, znečištění a ztráta biodiverzity). Mimo zmíněná témata se ve Stockholmu jednalo o v té době probíhající pandemii Covid-19. Konference sloužila jako reflexe 50leté snahy o ochranu životního prostředí a utvrdila zúčastněné o naléhavosti řešení globálních environmentálních výzev (Noronha 2022).

Na půdě OSN se environmentální agenda se od svých počátku v 70. letech 20. století měnila a postupně nabývala na důležitosti, kontextu zhoršujícího se stavu planety Země. Jedná se o aktuální téma, které je nutné reflektovat i z hlediska sociálních věd. Cílem mé bakalářské práce je zjistit, jak se formovala environmentální politika na půdě OSN od roku 1972 do první třetiny roku 2024. Počáteční rok výzkumného období jsem zvolila z důvodu konání Konference o životním prostředí člověka a vzniku UNEP jako hlavního programu, který se na půdě OSN zabývá životním prostředím a udržitelným rozvojem. Počátek roku 2024 byl zvolen, aby výsledky mého zkoumání byly co nejaktuálnější. Pro naplnění cíle jsem si stanovila následující výzkumné otázky: Jaká environmentální témata se OSN podařilo nastolit do agendy mezinárodní politiky ve zkoumaném období a kdo tato témata nastolil? Jakými mechanismy se snaží OSN řešit a prosazovat environmentální témata? Jaké dokumenty a politiky v kontextu

environmentálních otázek byly přijaty členskými státy OSN? Jak OSN do své environmentální politiky aplikovala koncept udržitelného rozvoje?

Svou bakalářskou práci jsem koncipovala jako případovou studii tvorby a implementace environmentální agendy na mezinárodní úrovni, která analyzuje formování, podobu a proměny environmentální politiky na půdě OSN. V počátku práce se budu věnovat OSN a jejímu pojetí environmentální agendy. Dále představím koncept udržitelného rozvoje a jeho změny od roku 1987. Práce dále zkoumala aktivity OSN spojené s environmentální problematikou, tj. přijetí dokumentů a dohod v dané oblasti, pořádání mezinárodních konferencí, snahy OSN upozornit na zásadní environmentální témata/problémy atd. Všechny vyjmenované aktivity byly zkoumány v souladu s časovou osou, tzn. chronologicky od jejich data vzniku, zveřejnění či přijetí.

V rámci této práce jsem jako primární zdroje používala oficiální dokumenty OSN týkající se environmentální agendy a udržitelného rozvoje. Mezi tyto dokumenty patří přijaté deklarace z konferencí a summitů, které jsou součástí zpráv z těchto shromáždění. Posléze byly využity rezoluce přijaté Valným shromážděním, ze kterých byly přebrány potřebné doplňkové informace. Tyto dokumenty byly v bakalářské práci rozvinuty o akademické články a knihy, které se tematicky shodují s vybranými dokumenty. Akademické články a knihy v této práci slouží jako sekundární zdroje, které mají relevantní doplňující informace k tématu bakalářské práce. Jako další zdroje byly využívány informace dostupné na internetových stránkách OSN či jiných k tématu relevantních stránek.

Zvolila jsem následující strukturu této bakalářské práce. V první kapitole jsem se věnovala OSN, jako organizaci, která se mimo jiné zabývá environmentálními tématy. Tato kapitola je zařazena do práce z důvodu představení, jakými nástroji a mechanismy OSN přivádí environmentální témata do diskuze mezinárodní společnosti. Důraz v této kapitole byl věnován Programu OSN pro životní prostředí, jelikož se jedná o hlavní program zaměřený na řešení environmentálních výzev v globálním měřítku, a v rámci něho fungujícím

Environmentálním shromážděním OSN. Dále se kapitola zabývala Valným shromážděním, které je hlavním orgánem OSN. Druhá kapitola byla věnována konceptu udržitelného rozvoje. Představí důvody, které vedly OSN k implementaci udržitelného rozvoje do agendy OSN. Kapitola se zaměřila na vývoj konceptu od jeho představení ve zprávě *Our Common Future* v roce 1987 po aktuální směřování udržitelného rozvoje skrze stanovené cíle (Millenium Development Goals, Sustainable Development Goals). Následující kapitoly se zabývaly výhradně vybranými deklaracemi, v nichž jsou zakořeněny snahy o ochranu životního prostředí. Posléze se tyto kapitoly věnovaly konferencím, na kterých byly dané deklarace přijaty. Bakalářská práce v těchto kapitolách vždy představila důležité body vybraných deklarací a následně rozebrala konference, kde o obsahu těchto dokumentů bylo jednáno. V rámci třetí kapitoly se bakalářská práce věnovala Deklaraci o životním prostředí člověka, též známou pod názvem Stockholmská deklarace, jež byla přijata v roce 1972. Vychází z UNCHE, která dala za vznik UNEP. Deklarace si stanovila 26 bodů zájmu své environmentální agendy. Ve čtvrté kapitole bakalářská práce představila Deklaraci z Rio de Janeiro v návaznosti na konferenci konanou v roce 1992. Jedná se o zlomovou konferenci, která započala pracovat s konceptem udržitelného rozvoje. Tato kapitola se věnovala Agendě 21, Rámcové úmluvě OSN o klimatické změně a Úmluvě o ochraně biodiverzity. Přijetí těchto dokumentů je důležitým milníkem globální agendy v kontextu ochrany životního prostředí. Pátá kapitola představila Miléniovou deklaraci, jejíž součástí jsou MDG's, rozvíjející koncept udržitelného rozvoje. MDG's si stanovují konkrétní cíle, kterých chtěla OSN docílit do roku 2015. Miléniová deklarace je výsledkem Summitu tisíciletí konaném v roce 2000 v New Yorku. Kapitola se posléze zaměřila na Johannesburgskou deklaraci z roku 2002, která byla přijata v rámci Světového summitu o udržitelném rozvoji. Johannesburgská deklarace navazuje na jednání Summitu tisíciletí a pokračuje ve snaze o dosažení udržitelného rozvoje. V poslední kapitole se bakalářská práce věnovala deklaraci „*Future We Want*“, která byla přijata v rámci Konference o udržitelném rozvoji konané v roce 2012 s ohledem na 20 let výročí od konference v Riu de Janeiro. Deklarace „*Future We Want*“ nastolila nový směr, kterým se

environmentální agenda OSN vydává, kdy jejími východisky jsou institucionální změny a nové snahy o dosažení udržitelného rozvoje. V návaznosti na tuto deklaraci vznikly SDG's, které reflektují tuto novou snahu o etablování konceptu udržitelného rozvoje, jako potencionální řešení environmentálních problémů.

1 Organizace spojených národů

V této kapitole se bakalářská práce věnuje Organizaci spojených národů (OSN), která se mimo bezpečnost a udržení míru zabývá i ochranou životního prostředí. Předchůdkyní OSN byla Společnost národů (*League of Nations*), založena po 1. světové válce. Ačkoliv její existence nezabránila vyvolání 2. světové války, byla příkladem pro vznik OSN. Už v průběhu 2. světové války probíhala jednání, jak by měl poválečný svět vypadat a hlavně, jak zamezit vypuknutí dalším ozbrojeným konfliktům. Odpovědí a prevencí měl být vznik organizace, která by pobízela své členy k mírovému jednání a zamezení zbrojení. V roce 1945 se na Sanfranciské konferenci sešlo 50 delegátů různých národů, kteří byli odhodláni založit organizaci, jež by dohlížela na mír a pomohla by budovat lepší svět. Tato konference známá pod názvem *United Nations Conference on International Organization* vedla ke vzniku OSN a přinesla základy Charty OSN. (UN, nedatováno c).

Charta OSN byla přijata jako zavazující dokument v 26. června v roce 1945 v San Franciscu a vešla v platnost 24. 10. téhož roku. V chartě byly definovány cíle a zásady OSN, které by měly členské státy vést k míru. Charta OSN definuje dle interpretace Michala Brože následující cíle:

“Udržení mezinárodního míru a bezpečnosti; rozvoj přátelských vztahů mezi státy na základě rovnoprávnosti a práva sebeurčení; podpora lepších životních podmínek, zaměstnanosti a ekonomického a sociálního rozvoje; podpora spolupráce v oblasti kultury a vzdělávání; podpora všeobecného dodržování lidských práv a svobod bez ohledu na rasu, pohlaví, jazyk a náboženství” (OSN 1945 cit. dle Broža 2011, 63).

V rámci Charty OSN byly představeny i zásady, kterými se mají členské státy řídit. Broža tyto zásady interpretuje následovně:

“Všechny členské státy jsou suverénní a rovnoprávné; plní své povinnosti podle Charty; řeší mezinárodní spory mírovou cestou; poskytnou OSN

podporu při jakékoli akci, ke které organizace na základě Charty přistoupí; žádné ustanovení Charty neopravňuje OSN k zasahování do vnitřních záležitostí států" (OSN 1945 cit. dle Broža 2011, 63).

Mimo cíle a zásady jsou v Chartě OSN zakotveny základní principy, dle kterých organizace působí. V rámci tohoto dokumentu se též nachází podmínky pro vstoupení do OSN. Dále jsou zde zakotveny orgány OSN, jimiž jsou Valné shromáždění, Rada bezpečnosti, Hospodářská a sociální rada, Poručenská rada, Mezinárodní soudní dvůr a Sekretariát. V neposlední řadě se zde nachází různá ustanovení, například jakým způsobem se má organizace chovat při řešení sporů, či v případě ohrožení míru. Dále jsou v Chartě OSN stanoveny podmínky pro ratifikaci a podpisy mezinárodních dohod a další nutná ustanovení pro fungování této organizace (OSN 1945, *passim*).

Environmentální agenda se na půdě OSN začala etablovat již v 60. letech 20. století. V kontextu této kapitoly se má práce zaměřit na Valné shromáždění, jako jeden z hlavních orgánů OSN věnující se mimo jiné i environmentálním tématům a jeho roli při vzniku Programu OSN pro životní prostředí (UNEP), který taktéž tato kapitola představí. UNEP je hlavním programem v rámci OSN, který se environmentálními tématy zabývá. Dále se tato kapitola bude věnovat, což je globální rozhodovací orgán, který vyvíjí prostor pro debatu o ochraně životního prostředí v rámci UNEP (UNEP nedatováno e).

1.1 Valné shromáždění

Valné shromáždění jedním z hlavních orgánů, který se skládá ze všech členů OSN. Tento orgán slouží jako fórum pro projednávání otázek či věcí, které jsou stanoveny Chartou OSN (Charta OSN). Valné shromáždění má široké spektrum zájmů, od bezpečnosti přes rozvoj, až k problematice dodržování lidských práv (Broža 2011, 65-66). Zabývá se i otázkami týkající se globální ochrany životního prostředí. Hlavním výstupem jednání na Valném shromáždění

jsou rezoluce. Tyto dokumenty tvoří souhrn doporučení, které však nejsou nikterak závazné pro členské státy OSN (Broža 2011, 66).

Valné shromáždění podněcuje vypracovávání studií a zpráv, jimiž se posléze zabývá (Broža 2011, 65). Obdobně tomu bylo v 60. letech 20. století, kdy byl Švédskem na Valném shromáždění předložen návrh na uspořádání globální konference zabývající se životním prostředím. Shromáždění vydává rezoluci, která potvrzuje uspořádání této konference a pověřuje generálního tajemníka U Thanta ve spolupráci s Advisory Committee on the Application of Science and Technology to Development, aby vypracovali zprávu, která bude pokrývat environmentální témata k projednání na konferenci (Schecheter 2005, 32–42).

V rámci Valného shromáždění probíhají debaty i o environmentálních problémech a konceptu udržitelného rozvoje. Například v roce 2022 byla přijata rezoluce, která pokládá čisté, zdravotně nezávadné a udržitelné životní prostředí jako lidské právo. Tímto rozhodnutím vyžaduje Valné shromáždění plné provádění multilaterálních dohod o ochraně životního prostředí od všech členů OSN a dalších aktérů, jako jsou mezinárodní organizace či obchodní podniky. Vyzývá k vytváření a přijímání politik, k posílení mezinárodní spolupráce a ke zvýšení aktivit, které vedou k zajištění nezávadného životního prostředí (UN General Assembly 2022).

1.2 Program OSN pro životní prostředí

Program OSN pro životní prostředí vznikl v roce 1972 v kontextu UNCHE, která se konala ve švédském Stockholmu. Jedná se o světovou autoritu zabývající se životním prostředím. Agenda UNEP se zaměřuje na zlepšení kvality života lidí a národů bez toho, aby ohrozila život budoucích generací (UNEP nedatováno a). Hlavní sídlo tohoto programu se nachází v hlavním městě Keni Nairobi, avšak působnost UNEP se přenáší i na regionální, styčná a detašovaná pracoviště. UNEP se věnuje třem základním globálním problémům, kterými jsou: změna klimatu, ztráta biologické rozmanitosti a znečištění planety. V kontextu rozvoje

mezinárodní agendy ochrany životního prostředí je nutné podotknout, že tento program zachovává všechny své aktivity v souladu s principy udržitelného rozvoje (UNEP nedatováno d).

Moldan (2013, 424–425) ve své knize *Podmaněná planeta* poukazuje, že cílem tohoto programu je prosazovat environmentální témata na světové úrovni. Dále dle autora prosazuje ochranu životního prostředí prostřednictvím podpory vědeckého výzkumu, iniciuje jednání a organizuje konference. Výsledným počinem konferencí se stávají úmluvy, které UNEP připravuje. Následně napomáhá multilaterálnímu jednání a přijetí těchto dohod o ochraně životního prostředí. Autorky Mingst, Karns, Lyon (2022, 272-273) ve své knize *United Nations in the 21th Century* uvádějí, že UNEP provádí monitoring kvality životního prostředí. Dále poukazují na fakt, že výzkum je realizován na spolupráci s externími výzkumníky, například se Světovou meteorologickou organizací se UNEP podílí na sledování kvality ovzduší. Díky závěrům z těchto výzkumů může UNEP hrát významnou roli při tvoření environmentální agendy, kdy tyto výsledky zkoumání napomáhají k identifikaci problémů a jejich sdílení na globální úrovni sebou nese možnost vytvářet opatření pro ochranu životního prostředí, podotýkají autorky.

Všechny aktivity v rámci UNEP jsou realizovány prostřednictvím oddělení a kanceláří¹, vždy v souladu s multilaterálními dohodami a úmluvami. Každé oddělení se v kontextu UNEP věnuje svému vlastnímu zaměření. Například Oddělení politiky a programu zajišťuje synchronizaci a koordinaci politické a programové úrovně UNEP v klíčových globálních procesech jako je například Agenda 2030. Dále Oddělení pro změnu klimatu podporuje státy k přechodu ke klimatické stabilitě. V rámci tohoto oddělení poskytuje UNEP vládám podporu,

¹ V rámci UNEP fungují i regionální kanceláře, pro Severní Ameriku ve Washingtonu; Afriku v Nairobi; Asii a Pacifiku v Bangkoku; Evropu v Ženevě; Latinskou Ameriku a Karibik v Panama City; Západní Asii v Beirutu (UNEP nedatováno b).

aby se lépe zvládly přizpůsobit uzavřeným dohodám, ku příkladu Pařížské dohodě². V rámci UNEP existují i další oddělení, které se věnují svému stanovenému zaměření, vždy však kladou důraz na propojenost s ochranou životního prostředí. Mezi další oddělení můžeme jmenovat například právní, komunikační a Oddělení průmyslu a hospodářství (UNEP nedatováno b).

Hlavním představitelem UNEP je výkonný ředitel, jehož rolemi jsou prosazování tohoto programu, zvýšení prestiže a získávání politické podpory. Jedná se o důležitou osobu, která stanovuje směřování UNEP. Dle Ivanové (2010, 51-52), pozice výkonného ředitele klade důraz na jeho všestrannost. Autorka poukazuje, že vedení tohoto programu vyžaduje, aby se jednalo o odborníka, jenž se vyzná v technickém odvětví, dále požaduje manažerské dovednosti, charakteristické rysy politika a v neposlední řadě by se mělo jednat o charismatického vizionáře. Nynější výkonná ředitelka je Inger Andersen, která tuto funkci zastává od roku 2019 (UNEP nedatováno c).

UNEP byl zřízen jako globální agentura pro nastolování světové agendy, podpoře a provádění cílů dohod v kontextu ochrany životního prostředí. Jeho posláním je posilovat partnerství mezi globálními aktéry v otázkách environmentálních problémů. Od svého vzniku v roce 1972 uběhlo již 50 let a na akademické půdě se v průběhu tohoto období let rozšířily debaty o jeho naplňování výše popsaných zájmů a cílů. V knize *The Untold Story of the World Leading Environmental Institution* Maria Ivanova (2021, 200) v poslední kapitole s názvem *The UNEP we need: potential for transformation* představuje úspěchy a problémy, kterým momentální podoba UNEP čelí. Jako největší úspěch autorka označuje aktivity spojené s ochranou ozonové vrstvy. Právě problém spjatý s ochranou

² Pařížská dohoda byla přijata v prosinci roku 2015 v rámci COP 21. Tato dohoda zavazuje smluvní strany Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu k udržení globální teploty pod 2 °C (UN nedatováno a).

ozonové vrstvy se stal největším úspěchem, jenž se podařilo vyřešit na globální úrovni.

Kritika, které UNEP dle Ivanové (2021, 201–210) čelí, vychází ze skutečnosti, že program se prezentuje jako hlavní aktér bojující za ochranu životního prostředí, avšak autorka argumentuje, že se stal spíše jednou z mnoha dalších organizací působící v tomto odvětví a místo, aby se ujal role jakého si koordinátora, se spíše stal konkurencí ostatních. Dále poukazuje na fakt, že jeho legitimita se začíná snižovat z důvodu nenaplnování svého cíle, jímž je vytvářet globální politiku související s životním prostředím. Argumentem se stává fakt, že pro členské státy OSN nejsou environmentální problémy prioritou a bez silného zastoupení, které by tyto témata na domácí půdě prosazovalo, se stává působnost tohoto programu slabou. Tvoří se jakýsi začarovaný kruh, kdy oslabení UNEP postihne domácí instituce členských států OSN věnujících se ochraně životního prostředí, tím že přijdou o normativní a finanční. Na ztrátě legitimacy UNEP mohou mít svůj podíl i mezinárodní environmentální úmluvy, jako je například Rámcová úmluva OSN o změně klimatu. Autorka ve svém článku z roku 2010 poukazuje na fakt, že tyto environmentální úmluvy se staly autonomními subjekty (Ivanova 2010 *passim*). Například již zmíněná Rámcová úmluva OSN o změně klimatu působí se svým vlastním sekretariátem a pořádá tzv. *Conference of Parties (COP)*³ (UNFCCC nedatováno).

Problematika s naplnováním cílů UNEP je protknutá řadou kritiky a problémů. Výše zmíněné je pouhý výčet z mnoha. K vyšší efektivitě UNEP by mohlo napomocet celá řada reforem a změn. Aby UNEP začal rychleji plnit své stanovené cíle, musí dle Mingst, Karns, Lyon (2022, 272–275) získat větší rozpočet na řešení environmentálních globálních problémů. Mimo zvýšení finanční podpory, navrhují autorky přestěhování sídla programu z Keni do míst s lepší dostupností

³ COP jsou konference pořádané každý rok a představují prostor pro debatu a řešení problémů nastavených v Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu. Momentálně například naplnování cílů Pařížské úmluvy (UNFCCC nedatováno).

pro delegace členských států. I přes všechny nedostatky, autorky uvádějí, že probíhá debata o zvýšení statusu UNEP na specializovanou agenturu, která by měla více pravomocí v rámci OSN. Je tomu tak, kvůli rostoucím environmentálním hrozbám, které se stávají kritické pro bezpečnost jedince či státu. Na těchto klíčových problémech potřebující změnu se s předchozími autorkami shoduje i Ivanova. Podotýká, že finance, vedení a umístění jsou rozhodující proměnné, jež ovlivňují funkčnost a výkonnost UNEP (Ivanova 2021).

1.2.1 Environmentální shromáždění OSN

Environmentální shromáždění OSN (*United Nations Environment Assembly*, UNEA) je hlavním řídicím orgánem UNEP, který nastavuje globální environmentální agendu, tvoří politické reakce na vznikající výzvy v oblasti životního prostředí, představuje prostor pro dialog a je v jeho kompetenci strategické rozhodování v případě řešení aktuálních environmentálních výzev (UN-NGLS 2020). Základ pro vznik tohoto orgánu byl položen v rámci deklarace *Future We Want* v roce 2012, ale oficiálně UNEA vznikla v roce 2013 na základě rezoluce A/67/PV.67 Valného shromáždění (UN General Assembly 2013). UNEA vznikla institucionální změnou z v té době působící *Government Council* na základě rozhodnutí 27/2 (UNEP 2013).

Shromáždění je tvořeno 193 členskými státy OSN, jejichž zástupci se setkávají každé dva roky. Ze zasedání UNEA se vytváří zpráva, která je předkládána na půdě ECOSOC. Tyto zprávy interpretuje předseda UNEA taktéž Politickému fóru na vysoké úrovni pro udržitelný rozvoj⁴. Formální spojitost má i s Valným shromážděním, kde UNEA navrhuje rezoluce týkající se ochrany

⁴ Politické fórum na vysoké úrovni pro udržitelný rozvoj (High Level Political Forum for Sustainable Development, HLPF) je platforma pro sledování a revizi Agendy 30 a SDG's. HLPF nahradilo v roce 2013 Komisi pro udržitelný rozvoj, která se scházela od roku 1993 (UN nedatováno b).

životního prostředí k případnému přijetí a implementaci do systému OSN (UN-NGLS 2020)

V rámci UNEA existuje Byro UNEA (UNEA Bureau) a Výbor stálých představitelů (Committee of Permanent Representatives, CPR). Byro UNEA se skládá z předsedy, 8 místopředsedů a jednoho zpravodaje, kteří jsou voleni na zasedáních na 2leté období (UNEA nedatováno b). Tito zástupci reprezentující regiony OSN, dle nichž se střídají na základě předem určeného rotačního systému (viz příloha 1) (UNEA nedatováno c). Hlavní náplní Byra UNEA je příprava na další zasedání, řešení environmentálních výzev a dále se opírá o práci jeho předsedy. Předseda je jakýsi strážce jednacího řádu, kdy zodpovídá za průběh jednání a také svolává formální i neformální zasedání (UNEA nedatováno b).

Výbor stálých představitelů (CPR) je pomocným orgánem UNEA, jenž se skládá ze všech akreditovaných stálých zástupců při UNEP (UN-NGLS 2020). Tento výbor se schází jednou za čtvrt roku, aby projednával následné aktivit v kontextu ochrany životního prostředí. CPR poskytuje poradenství v politických otázkách, zároveň připravuje rozhodnutí a dohlíží na jejich provádění a v neposlední řadě přispívá k přípravě agendy (UN-NGLS 2020).

UNEA pořádá zasedání každé dva roky, kdy jejich agendu nastavuje Byro UNEA. Tyto zasedání se konají v hlavním městě Keni, Nairobi, jenž je hlavním centrem působnosti UNEP. Poslední konané zasedání UNEA 6 proběhlo od 26. února do 1. března roku 2024. Hlavním tématem tohoto šestého setkání se stala vazba mezi multilateralismem a jeho prospěšnost v rámci řešení klimatické změny, degradace biodiverzity a znečištění planety (UNEA 6 nedatováno d).

2 Udržitelný rozvoj

V této kapitole se bakalářská práce zaměří na koncept udržitelného rozvoje. Představí, jakým způsobem se OSN zabývala problematikou mezi rozvojovými a průmyslově vyspělými státy v kontextu ochrany životního prostředí po Stockholmské konferenci v roce 1972. Dále se kapitola bude věnovat samotné implementaci udržitelného rozvoje do agendy OSN od jeho definování v roce 1987 až po aktuální nakládání s tímto konceptem.

Konference o životním prostředí člověka v roce 1972 přinesla nový rozměr řešení globálních environmentálních problémů. Mimo vzniku UNEP a zahájení snahy v podobě tvorby patřičných norem a politik, započala tato konference propojovat otázky týkající se rozvoje a ochrany životního prostředí (Mingst – Karns – Lyon 2022, 267–269). Dle autorek Mingst, Karns, Lyon (2022, 267–272) můžeme sledovat problematiku spjatou s jakým si označováním viníka. Průmyslově vyspělé země, jak autorky podotýkají, označují jako problém populační explozi v méně rozvinutých zemích, která vedla k většímu využívání přírodních zdrojů, a tudíž k většímu zatížení životního prostředí. Dále pak rozvojové země vidí problémy životního prostředí jako důsledek využívání přírodních zdrojů a znečištění, které způsobily vyspělé země. Autorky upozorňují na obavu rozvojových zemí ohledně stagnování jejich hospodářského rozvoje na úkor řešení environmentálních hrozeb. Konference přijímá zásadní myšlenku, že environmentální politiky by neměly ohrožovat snahu rozvojových zemí o zlepšení svých životních podmínek, naopak by měly posilovat rozvojový potenciál.

Patřičná definice udržitelného rozvoje přichází v roce 1987 a je součástí reportu *Our Common Future*, který vydává Světová komise OSN pro životní prostředí a rozvoj (WCED) pod vedením Gro Harlem Bruntland. Definice udržitelného rozvoje dle této zprávy zní:

„Lidstvo je schopno zajistit udržitelný rozvoj tak, aby uspokojoval potřeby současnosti, aniž by ohrožoval schopnost budoucích generací uspokojovat své vlastní potřeby. Koncepce udržitelného rozvoje však

znamená limity – nikoli absolutní limity, ale omezení daná současným stavem technologie a společenské organizace environmentálních zdrojů a schopností biosféry absorbovat dopady lidské činnosti [...]“ (WCED 1987, 16).

Posléze report od WCED (1987, 16–17) *Our Common Future* opisuje, za jakých podmínek může dojít k naplnění udržitelného rozvoje. Klade důraz na chudobu jako zásadní problém, který je nutno vyřešit, aby došlo k uspokojení potřeb všech lidí. Pokud zůstane chudoba rozsáhlým problémem, bude svět nadále ohrožován ekologickými i jinými katastrofami. Následně zpráva poukazuje na nutnost podpory hospodářského růstu pro národy, které jsou chudé, a potřebu, aby tyto národy získaly podíl na zdrojích k udržení tohoto růstu. K tomuto může napomoci účast občanů na rozhodovacích procesech a etablování demokracie. Dále report podotýká, že udržitelný rozvoj je možné uskutečnit pouze pokud počet a růst obyvatel souhlasí s měnícím se produkčním potenciálem ekosystému. Zjednodušeně, cílem lidstva je přizpůsobit se ke měnícím se podmínkám v ekosystému a udržovat ho tak, aby byl nadále využitelným pro další generace. Od bohatších lidí se očekává, že přijmou životní styl, který je v souladu s ekologickými možnostmi Země.

Udržitelný rozvoj je nutné chápat jako proces změn, ve kterém dochází k využívání zdrojů a orientaci technologického rozvoje a institucionální změny, tak aby byl v souladu se současnými i budoucími potřebami populace (WCED 1987, 16–17). Dle autorů Sneddona, Howartha a Nofgaard (2006, 253–255), kteří mapují vývoj udržitelného rozvoje v post-Brundtlandovském světě, je ve zprávě *Our Common Future* zakořeněna reakce na problémy dané doby. Tím je myšlen rozpor mezi voláním po ekonomickém růstu rozvojových zemí a ve stejné době i snaha o ochranu životního prostředí. Právě udržitelný rozvoj by měl garantovat bezpečnost, blahobyt a přežití planety. Avšak autoři argumentují, že problémem může být samotná interpretace termínu udržitelnost což vede k diskusím nad tímto pojmem.

Na udržitelný rozvoj lze pohlížet skrze 3 pilíře: ekonomický, environmentální a sociální. Autoři Purvis, Mao a Robinson (2019, 689) ve svém článku prezentují různé interpretace těchto pilířů. Lze však s jistotou říci, že se všechny shodují na existenci provázanosti či vzájemné závislosti ekonomického, environmentálního a sociálního konceptu udržitelnosti. Existence těchto pilířů je svým způsobem závislá na vymezení se od zprávy *Our Common Future*. Dle Moldana (2013 330-337) definice představená týmem Brundtlandové má své nedostatky, a to hlavně v problematice různé interpretace spojení lidské potřeby. Autor argumentuje tím, že lze těžko předvídat jaké potřeby budou mít následující generace.

Debaty o udržitelném rozvoji se přenesly z akademické sféry i na pole OSN. V rámci UNCED⁵ v roce 1992 započala implementace ekonomického a environmentálního pilíře do agendy OSN v kontextu globální ochrany životního prostředí (Moldan 2013). Toto je zakořeněno v dokumentu Agenda 21, ve kterém se objevují doporučení a principy, jak docílit udržitelného rozvoje (UN General Assembly 1992a). Sociální pilíř se přidal až v rámci Kodaňského summitu o udržitelném rozvoji v roce 1995 (Moldan 2013). Z deklarace přijaté na UNCED je již patrné, že se sociální pilíř se pomalu začal promítat do udržitelného rozvoje a environmentální agendy již v roce 1992 (zásady 20–23) (UN General Assembly 1992 a).

V novém tisíciletí se agenda udržitelného rozvoje začala přenášet do konkrétních cílů. Summit tisíciletí konaný v roce 2000 v New Yorku přináší MDG's (UN nedatováno d). Jedná se o 8 cílů, které se zabývaly z velké části hlavně sociálním rozvojem (viz příloha 4). Explicitně se environmentální problematikou zabýval cíl číslo 7, který byl definován jako zabezpečení environmentální udržitelnosti (Moldan 2013). MDG's a jejich agenda se stala posléze inspirací pro tzv. SDG's, kterými byly v roce 2015 nahrazeny MDG's.

⁵ Mimo jiné dochází ke vzniku Komise pro udržitelný rozvoj (Commission on Sustainable Development), která dohlíží na implementaci Agendy 21 a Deklarace z Ria (Purvis, Mao, Robinson 2019, 695).

Zmíněné SDG's je soubor 17 cílů, pracující s propojeností všech 3 pilířů udržitelného rozvoje (viz příloha 5). Naplnění těchto cílů má vést k řešení environmentálních hrozeb, a dále mají podporovat hospodářský a sociální rozvoj, vše s ohledem na zajištění míru a bezpečnosti (OSN nedatováno).

3 Stockholmská deklarace a počátky environmentální agendy OSN

V následující kapitole se bakalářská práce zaměřuje na Stockholmskou deklaraci. Tento dokument byl vybrán jako výchozí dokument z Konference o životním prostředí člověka konané v roce 1972 ve Stockholmu. Právě zmíněná konference se stala prvním velkým počinem OSN v kontextu řešení environmentálních problémů. V této kapitole se práce představuje na samotnou deklaraci a jejích východiska. Podkapitola věnovaná UNCHE se věnuje její přípravě, nastolené agendě a v neposlední řadě přijatému Akčnímu plánu.

Deklarace Konference OSN o životním prostředí člověka (UN 1972b, 3–4) je součástí zprávy ze zmíněné konference. Jako první se v deklaraci nacházela společná prohlášení, reflektující člověka jako tvůrce životního prostředí díky schopnostem, které mu přinesly věda a technika. Zúčastněné státy skrze deklaraci prohlašovaly, že je pro člověka nutnost ochraňovat životní prostředí. Tím, že získal člověk moc přetvářet své prostředí dochází k jeho degradaci. Dalším bodem bylo konstatování potřeby chránit a zlepšovat environment, jelikož jeho stav ovlivňuje lidský blahobyt a hospodářský rozvoj. Environmentální hrozby se proto staly problémem celého světa. Bylo tedy úkolem rozvojových zemí brát v potaz i ochranu přírody za účasti hospodářsky vyvinutých zemí, které měly formulovat úsilí ke snížení rozdílů mezi nimi, a právě rozvojovými zeměmi. Prohlášení ve shrnutí deklarovaly, že člověk je hlavní činitel a znečišťovatel životního prostředí. Díky jeho vyspělosti se však stal odpovědným za jeho ochranu, která je v jeho zájmu. V neposlední řadě prohlašovala deklarace akutnost přijmout odpovědnost na všech úrovních a sdílet společné snahy.

Zmíněné společné snahy jsou reflektovány v další části Stockholmské deklarace (UN 1972b, 4–5), a to ve 26 zásadách přijatých k ochraně životního prostředí. Tyto zásady se staly stěžejními body, dle kterých se OSN ubírala ve své snaze o ochranu životního prostředí. Zásady reflektovaly uplatnění lidských práv, snahu o pečlivé plánování a vhodného řízení akcí spojené s udržením a zlepšením kvality environmentu, dále rozvoj vědy a techniky, podpora rozvojových států, aby svůj hospodářský vývoj vedly s ohledem na environmentální situaci Země. Je

důležité vyzdvihnout zásady 21-26 odkazující na Chartu OSN a mezinárodní právo, které představovaly ochranu životního prostředí jako společný globální záměr. V souvislosti se zmíněnými zásadami došlo k zavedení odpovědnosti za případné poškození životního prostředí ze strany států v případě poškození území jiné země.

3.1 Konference OSN o životním prostředí člověka

Pro širší pochopení, jak OSN započala svou cestu k řešení environmentálních problémů je nutné představit Konferenci OSN o životním prostředí člověka (*United Nations Conference on Human Environment, UNCHE*). V rámci UNCHE byla přijata výše zmíněná deklarace, ze které vyšel jasný závěr, environmentální problémy úzce souvisí s hospodářským rozvojem a blahobytem, kdy stav životního prostředí je důležitou proměnou. Dále deklarovala člověka jako hlavního činitele, jenž stav environmentu ovlivňuje a jeho nesprávné zacházení s ním na něj může mít až fatální následky (UN 1972b, 3–5). Na UNCHE probíhala jednání zabývající se rozvojem v rozvojových zemích, a jak byl tento rozvoj co nejvíce šetrný k environmentu. Těchto jednání se zúčastnilo 113 zemí, které se společně zavázaly k nastolení nové agendy OSN, kterou představuje ochrana životního prostředí (UN 1972b, 43).

S myšlenkou uspořádat konferenci, která by se zabývala problematikou životního prostředí, přišlo Švédsko na zasedání Valného shromáždění v roce 1968 (Schecheter 2005, 32–42). Na základě tohoto návrhu byl požádán tehdejší generální tajemník U Thant, aby vypracoval zprávu zabývající danou problematikou. Zpráva *Problems of the Human Environment* (UN 1969, 7–16) definuje 3 oblasti, kterých se týkají environmentální problémy. První definuje Problémy lidského osídlení, čímž odkazuje na lokální úroveň, kde se koncentruje větší hustota lidí. S problémy je spjatá vysoká míra urbanizace, která dle zprávy vede například k větší míře znečištění vody v osídlených oblastech. Zpráva prohlašuje, že tato oblast problémů spadá do kompetence lokálních vlád. Druhé

představuje Teritoriální problémy, které se týkají pevninských oblastí plus neoceánských a pobřežních vod. Mezi problémy představené ve zprávě je například eroze půdy. Tato oblast problémů by měla být řešena lokálními vládami s regionálním vlivem. Poslední oblastí definovanou v U Thantově zprávě jsou globální problémy. Jedná se o skupinu problémů, jenž potencionálně ovlivňují celý svět. Mezi definované problémy se řadí znečištění ovzduší oxidem uhličitým nebo radioaktivními materiály. V rámci řešení těchto problémů je nutné uzavírat mezinárodní dohody v zájmu celé planety.

Po definování oblastí problému se zaměřuje zpráva *Problems of the Human Environment* (UN 1969, *passim*) na náležitosti uspořádání konference. Představuje zde za jakým účelem je nutné tuto konferenci uspořádat, její přípravný proces a otázku financí. Ve zprávě se stanovuje datum konání konference na červen v roce 1972 a místem konání by mělo být Švédsko.

UNCHE se konala od 5.–16. června v roce 1972 ve švédském Stockholmu, jak bylo již předznamenáno v zprávě *Problems of the Human Environment* (UN 1969 a UN 1972b, 3). Ještě před počátkem konference byl stanoven výbor 27 států, jenž společně s pracovní skupinou vedl debaty o budoucí deklaraci. Základem těchto jednání bylo, zda by měl dokument definovat obecné cíle a úkoly, či rovnou zpracovat právní zásady a povinnosti v kontextu ochrany životního prostředí (Shelton 2008, 3). Konečným výsledkem před konferenčními jednání bylo spojení obou zmíněných možností. Shelton (2008, 3–4) ve svém příspěvku konstatuje, že konferenci bylo původně předloženo 17 principů, které však byly odmítnuty. Na základě tohoto byla dle autorky pověřena pracovní skupina k předělání těchto principů. Výsledkem se stalo nových 23 principů beroucí v potaz právo jednotlivce, rozvojové země a odpovědnost státu při vzniklé škodě na životním prostředí. Z návrhu bylo přijato 21 principů, které doplnily 4 nové. Posledním 26. se stal princip o jaderných zbraních.

Součástí zprávy z UNCHE jsou výše zmíněné zásady (viz příloha 2) a rozsáhlý Akční plán (UN 1972a, s. 6–28), který představoval různorodá

doporučení. Akční plán byl rámcově rozdělen na 3 typy akcí. Za prvé se jednalo o posuzování vlivů na životní prostředí (*environmental assessment*), který byl tvořen výzkumem, monitoringem, výměnou informací, hodnocením a přezkoumáváním. Druhý typ akcí prezentoval jako činnost v oblasti řízení životního prostředí (*environmental management activities*). Tento typ akce měl za cíl nastavit a plánovat mezinárodní konzultace a dohody. Posledním typem akcí byly mezinárodní opatření na podporu vnitrostátních a mezinárodních akcí (*International measures to support the national and international actions of assessments and management*) v oblasti hodnocení a řízení. Podpůrná opatření si kladla za cíl rozšiřovat povědomí skrze edukaci společnosti a organizační opatření. V rámci tohoto opatření se operovalo i s finanční stránkou a další formou asistence. Tyto jednotlivé akce na sebe vzájemně navazovaly a rozvíjely jedna druhou.

V rámci konference ve Stockholmu byl představen návrh na vznik institucionálního zajištění na půdě OSN. Tato instituce by měla dohlížet na vznik světových politik a nastavovat hlavní globální environmentální témata (Shelton 2008, 6). Výslednou institucí se stal UNEP, přijat rezolucí Valného shromáždění ve stejném roce konání konference (Kružíková – Hlaváček 2005, 159). Vznik UNEP a přijaté zásady se staly důležitým milníkem v environmentální agendě OSN. Dle Schechtera (2005, 41–42) se díky UNCHE začala široká veřejnost zajímat o environmentální témata, což přispělo k zahájení kroků, ze strany vlád o snahu začlenit environmentální agendu do svých lokálních politiky. Autor poukazuje na fakt, že po UNCHE začaly některé zúčastněné země zakládat ministerstva a sekretariáty, které by se danou problematikou zabývaly. Dále autor podotýká, že avšak byly závěry UNCHE vnímány optimisticky, naplňování a přijímání zásad trvalo déle, než bylo očekáváno.

4 Deklarace Konference OSN o životním prostředí a rozvoji

V této kapitole se bakalářská práce bude věnovat Deklaraci Konference OSN o životním prostředí a rozvoji (také Deklarace z Ria), která byla přijata v roce 1992 na konferenci v Riu de Janeiru. Konference, známá pod názvem Summit Země, vnáší do environmentální agendy OSN koncept udržitelného rozvoje. V rámci této kapitoly práce představí přijatou Deklaraci a dále se zaměří na průběh konference. Dále jsou v této kapitole reflektovány dokumenty přijaté v rámci UNCED, jimiž jsou Rámcová úmluva o změně klimatu, Úmluva o biologické diverzifikaci a Agendu 21.

Deklarace z Ria je součástí Zprávy z Konference OSN o životním prostředí a rozvoji jež byla přijata v roce 1992. Tato deklarace přichází s cílem vytvořit nové a spravedlivé partnerství na globální úrovni, jež má vytvářet nové úrovně spolupráce mezi státy a klíčovými sektory společnosti (UN General Assembly 1992b, 3). Navazuje na zprávu *Our Common Future* vydanou v roce 1987 a z ní vycházející koncept udržitelného rozvoje (WCED 1987). Zároveň odkazuje na Stockholmskou deklaraci z roku 1972 a přejímá některé z jejích zásad.

Deklarace přijala nových 27 zásad (viz příloha 3), které odkazují na dosažení udržitelného rozvoje. Právě koncept udržitelného rozvoje a vývoj mezinárodního práva v oblasti životního prostředí se promítají do většiny z přijatých zásad (UN General Assembly 1992c, 1–5). Mimo jiné v deklaraci je reflektován rozpor mezi vyspělými a rozvojovými zeměmi, kdy dle Sheltonové deklarace tvoří rovnováhu mezi zájmy těchto dvou skupin zemí (Shelton 2008, 8). Vyspělé země dle zásady 7 uznávají svou odpovědnost k dosažení udržitelného rozvoje v mezinárodním měřítku, jelikož disponují technologickými a finančními zdroji (UN General Assembly 1992c, 2). Jsou zde i reflektovány zájmy rozvojových zemí v oblastech hospodářského vývoje či zmírnění chudoby. Některé ze zásad vytyčují důležitost spolupráce a společného uvědomění si problematiky, avšak prohlašuje, že každý stát má jednat v rámci svých možností (UN General Assembly 1992c, 1–5). V deklaraci jsou obsaženy zásady týkající se míru, ozbrojených konfliktů a snaha o řešení případných sporů v kontextu

životního prostředí mírovou cestou (UN General Assembly 1992c, 1–5). Deklarace z Ria vyzývala všechny země a lidi, aby společně spolupracovali na naplnění deklarovaných zásad, v rozvoji mezinárodního práva a udržitelného rozvoje (zásada 27) (UN General Assembly 1992c, 5).

4.1 Konference OSN o životním prostředí a rozvoji

Konference OSN o životním prostředí a rozvoji se zaměřila na aplikaci udržitelného rozvoje do environmentální agendy OSN. Důležité je zmínit zprávu *Our Common Future*, která představila koncept udržitelného rozvoje a mimo jiné prezentovala návrh na uspořádání další mezinárodní konference, která by zhodnotila dosažené pokroky a podpořila zavedení nových opatření (WCED 1987). Na základě rezoluce Valného shromáždění, byl tento návrh přijat a bylo stanoveno, že konference se musí konat do roku 1992 (UN 1988). Na Valném shromáždění v roce 1989 byl přijat návrh Brazílie, která se rozhodla UNCED hostit v Riu de Janeiru ve dnech 3. – 14. 6. 1992 (UN 1989). UNCED byla jednou z největších konferencí týkající se environmentálních otázek na půdě OSN. Této konferenci se zúčastnilo 172 zemích a 116 hlav států (Shelton 2008, 7).

Pro účely konference byla zřízena pracovní skupina skládající se ze 14 členů, kdy půlka z nich reprezentovala rozvojové země a druhá vyspělé země, jak podotýká Shelton (2008, 8). Autorka ve svém textu zmiňuje, že společného konsensu ohledně textu deklarace nabyla pracovní skupina v březnu 1992, tedy 3 měsíce před konáním samotné konference. Následné přijetí zásad proběhlo bez větších problémů a označuje Deklaraci z Ria jako kompromisní.

Hlavními tématy dle Shelton (2008, 8) jsou: ochrana atmosféry, ochrana sladkovodních zdrojů, ochrana mořského prostředí, ochrana půdních zdrojů, zachování biologické rozmanitosti, environmentálně šetrné nakládání s biotechnologiemi, environmentálně šetrné nakládání s odpady, zlepšení životního a pracovního prostředí, ochrana lidského zdraví a zlepšení kvality života.

Dle Schechtera (2005, 101) se od 70. let rozšířily nové environmentální hrozby, které označuje jako environmentální problémy druhé generace, jimiž jsou klimatická změna, kyselé deště a narušení ozonové vrstvy odlesňování a rozšiřování pouští, zachování biologické rozmanitosti, mezinárodní obchod s toxickými a nebezpečnými produkty a odpady a ničení životního prostředí v době ozbrojených konfliktů. Na základě těchto definovaných problémů byly na konferenci přijaty další dokumenty, jimiž jsou Agenda 21, Rámcová úmluva OSN o změně klimatu a Úmluva o biologické rozmanitosti.

Schechter (2005, 107–109) poukazuje na úspěch této konference, hlavně v kontextu nových podnětů pro vlády. Díky UNCED započaly vlády zemí zahajovat snahy o vznik domácích programů a agentur, jenž se zabývají životním prostředím. Na základě velké mediální podpory a zmíněné snaze se začala široká veřejnost více zajímat o environmentální témata. Lze tedy konstatovat, že tímto byla naplněna zásada číslo 10 Deklarace z Ria. Je však nutné podotknout, že dle Schechtera docházelo v kontextu UNCED k rozporu mezi národním zájmem a mezinárodní odpovědností. Autor připouští zakořeněnost konceptu udržitelného rozvoje, avšak podotýká skutečnost, kdy by mohly některé vlády mít problém s přijetím těchto mezinárodních závazků.

4.1.1 Další dokumenty přijaty v rámci UNCED

Jak bylo zmíněno výše, na UNCED byly přijaty dokumenty odkazující ke konkrétním environmentálním akcím. Jednou z nich je například Agenda 21, která je obsažena ve zprávě z této konference. Agenda 21 je dokument, jenž se snaží o implementaci udržitelného rozvoje do environmentální agendy OSN. V rámci dokumentu byla představena opatření, která se týkala hospodářského rozvoje, ochrany přírody a sociálního rozvoje (UN General Assembly 1992a, 12). Pro sledování progresu Agendy 21 byla Valným shromážděním v prosinci roku konání UNCED stanovena Komise pro udržitelný rozvoj (*Commission on sustainable development*, CSD) (UN 1992 b, 47/191 cit. dle Schechter 2005, 99).

Dalším ze přijatých závazků, které byly jmenovány v rámci deklarace, je Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (UN 1992b, cit. dle MŽP 2005a, 1–5). Na základě úmluvy je představeno znepokojení ohledně narůstání skleníkových plynů, oteplování zemského povrchu a atmosféry a další problémy, jež jsou zapříčiněny změnou klimatu. V rámci úmluvy smluvní strany uznaly, že za změnu klimatu jsou zodpovědné lidské činnosti, hlavně ty, které měly spojitost s konáním rozvinutých zemí. Na základě této úmluvy smluvní strany přijaly závazky a zásady pro zlepšení klimatické situace země.

Poslední smlouvu, kterou bakalářská práce představí a zároveň přijatou na konferenci v Riu de Janeiru je Úmluva o biologické rozmanitosti (UN 1992a, cit dle MŽP 2005b, 1–2). V rámci úmluvy je deklarována důležitost ochrany biologické rozmanitosti, jelikož má význam pro evoluci a zachování životadárných systémů biosféry. Zdůrazňuje odpovědnost států za ochranu biodiverzity a skutečnost, že státy by měly využívat biologických zdrojů udržitelným způsobem. Cíle této úmluvy jsou definovány jako ochrana biologické rozmanitosti, odpovědnost za udržitelné využívání přírodních složek a dále spravedlivě rozdělené využití genetických zdrojů.

Na naplňování obou úmluv dohlíží jejich vlastní COP, které tvoří nejvyšší orgán obou úmluv. Mimo COP byly úmluvami zřízeny i jejich vlastní sekretariáty a pomocné orgány zaměřující se na vědecké a technologické poradenství a dohlížející na provádění úmluvy (UN 1992a, 1992b, cit. dle MŽP 2005a, 2005b).

5 Miléniová deklarace a Johannesburgská deklarace

V této kapitole bakalářská práce představí environmentální agendu OSN na počátku 21. století. Kapitola se věnuje Miléniové deklaraci (2000) a Johannesburgské deklaraci (2002), které se zabývají udržitelným rozvojem a jeho 3 pilíři. Deklarace na sebe navazují a jsou důležitými milníky snahy OSN o ochranu životního prostředí.

V průběhu 90. let 20. století Valné shromáždění zavedlo *Millenium Assembly*, jenž mělo za cíl připravit plán jakým směrem se bude OSN ubírat v novém tisíciletí (UN General Assembly 1998). Na základě vypracovaného dokumentu a pozdějších rezolucí (A /53/202 z roku 1998 a A/53/239 z roku 1999) bylo rozhodnuto, že se v roce 2000 uspořádá Summit tisíciletí (UN General Assembly 1998, UN General Assembly 1999). Na základě *Millenium Summit of the UN/ draft resolution* bylo ustanoveno datum konání od 6. 9. do 8. 9 s místem konání v New Yorku (UN 2000b). Tématem tohoto summitu se stalo ubírání OSN ve 21. století.

Na Summitu tisíciletí byla přijata Miléniová deklarace. Z deklarace vycházejí MDG's, jež v sobě nesou principy udržitelného rozvoje. Jedná se o 8 konkrétních cílů, které reflektují 3 pilíře udržitelného rozvoje, a to sociální, ekonomický a environmentální (viz příloha 4). Specificky se ochraně životního prostředí věnuje cíl číslo 7 (UN General Assembly 2000a). Cíl číslo 7 se zabývá zajištěním udržitelného stavu životního prostředí skrze implementaci principů udržitelného rozvoje do politik a programů jednotlivých států, zároveň se snaží lepší dostupnost nezávadné vody a zlepšení kvality života lidí (WHO 2018). I když se nejedná o dokument věnující se pouze environmentální agendě, tak MDG's přinesly inspiraci pro další kroky v etablování konceptu udržitelného rozvoje, čímž je například konání Světového summitu o udržitelném rozvoji v Johannesburgu v roce 2002 (UN General Assembly 2000b). Mezi další počiny vycházející z deklarace jsou SDG's přijaté v roce 2015.

5.1 Světový summit o udržitelném rozvoji a Johannesburgská deklarace

V návaznosti na Miléniovou deklaraci byla v prosinci roku 2000 přijata rezoluce Valného shromáždění o uskutečnění světového summitu zabývající se udržitelným rozvojem. Rezoluce se odvolává na návrh CSD o uskutečnění světového summitu, jako reflexe 10 let od přijetí Deklarace z Ria a Agendy 21 (UN General Assembly 2001). V roce 2001 dle rezoluce A/56/226 bylo rozhodnuto, že WSSD se bude konat v roce 2002 od 26. srpna do 4. září v jihoafrickém Johannesburgu (UN General Assembly 2002). Na základě zprávy ze WSSD zde byly přijaty dva hlavní dokumenty, Johannesburgská deklarace a Implementační plán, který je její součástí. Jednání byla vedena hlavně s odkazem na UNCED a rozšiřování konceptu udržitelného rozvoje (UN 2002a).

Deklarace z Johannesburgu (UN 2002a, 2–5) nepřijala nové zásady, jako její předchůdkyně, ale upevnila závazek celého světa k rozšiřování udržitelného rozvoje a implementaci příslušných politik na vnitrostátní úrovni. V rámci deklarace byly představeny problémy, kterým mezinárodní společnost čelí. Mezi tyto problémy můžeme řadit například chudobu, úbytek biologické rozmanitosti, nepříznivé účinky klimatické změny a zvětšující se rozdíly mezi vyspělými a rozvojovými zeměmi. V další části deklarace představila závazky, které byly nutné pro splnění společného cíle, čímž je dosažení udržitelného rozvoje. V rámci této části byla deklarována vzájemná podpora celého mezinárodního společenství na rozvíjení udržitelného rozvoje skrze boj proti hladu; snaze o hospodářský vývoj rozvojových zemí; apelu na vyspělé země ohledně pomoci při rozvoji; vznik regionálních uskupení a aliancí zabývajících se problematikou; posílení postavení žen a další. Dále se v deklaraci objevila důležitost multilateralismu a rozvoje globalizace, jež mají pozitivní dopad na dosažení udržitelného rozvoje.

Ve zprávě ze WSSD se nachází Implementační plán ((UN 2002b, 8–9)., který přenáší deklarované závazky do plánů nutných k dosažení udržitelného rozvoje. Tyto plány se týkaly přijetí potřebných politik vycházejících z pilířů udržitelného rozvoje na domácí politické scéně. Mezi plány stanovené v Implementačním plánu se řadí snaha vypořádání se s chudobou; rozšíření

ekologicky šetrných energetických zdrojů; ochrana biodiverzity a snaha o zpomalení její degradace; udržitelný rozvoj rozvojových zemí a další (Schechter 2005, 98).

Dle Schechtera (2005, 160–161). se WSSD stal neočekávanějším setkáním na půdě OSN. V moment, kdy Valné shromáždění schválilo konání summitu, připustila OSN mezinárodní společnosti skutečnost, že snahy o dosažení udržitelného rozvoje jsou neuspokojivé, podotýká Schechter. Zároveň autor poukazuje na problematiku Implementačního plánu v tom, že zde představuje sporný koncept „společné, ale diferencované odpovědnosti.“ Tento koncept je založený na nutnosti vyspělých zemí být nápomocný rozvíjejícím se zemím. Argumentem se stává fakt, že vyspělé země disponují technologiemi a financemi, které by napomohly docílit udržitelného rozvoje.

Na počátku tisíciletí se pořádání konferencí a summitů značně zpomalilo, argumentuje Schechter (2009, 162–163). Bylo tomu z důvodu reakce na události z 11. 9. 2001, kdy započala válka proti terorismu. Dle autora byl zájem orientován na problémy, týkající se teroristického rázu na úkor například těch environmentálních. Autor poukazuje na fakt, že vysoká očekáváním ohledně WSSD a jejich nenaplnění, přinesla vlnu kritiky. Zároveň argumentuje tím, že proces příprav byl značně urychlen. Tyto faktory a zároveň nedostatečná snaha států o účinné implementování závazků (jako je například financování) mohou mít za následek, že úspěchy, které WSSD přinesl mohou ztrácet na smyslu, argumentuje autor.

6 Deklarace „Future We Want“ a další vývoj environmentální agendy

Poslední kapitola bakalářské práce bude věnována deklaraci *Future We Want*, která byla přijata Konferencí OSN o udržitelném rozvoji v roce 2012. Jako v předchozích kapitolách se i v této bakalářské práci zaměří na samotný dokument deklarace a dále na samotnou konferenci. V této kapitole bakalářská práce představí SDG's, které nahrazují MDG's v roce 2015. SDG's a jejich podoba byly projednávány právě na Rio+20 a započaly definovat environmentální agendu OSN po jejich přijetí v rámci dokumentu *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*.

Deklarace *Future We Want* (UN 2012, 1–3) je hlavním dokumentem vycházejícím z jednání na Konferenci OSN o udržitelném rozvoji v roce 2012. Pro větší přehlednost je dokument rozdělen do 6 kapitol. V první kapitole deklarace prezentuje společnou vizi, kdy klade důraz na boj proti chudobě a podtrhuje důležitost hodnotám jako jsou demokracie, právní stát, svoboda, mír a bezpečnost.

V následující kapitole odkazuje deklarace ((UN 2012, 4–5) na předchozí konané konference a jejich výstupy (Stockholmská deklarace, Deklarace z Ria, Agenda 21, Johannesburská deklarace, Implementační plán a další). V rámci této kapitoly deklarace reflektuje skutečnost, že v posledních 20 letech nedošlo k velkému pokroku v oblasti udržitelného rozvoje a vymýcení chudoby. Na základě této skutečnosti zdůrazňuje důležitost odstranění rozdílů mezi rozvojovými a vyspělými zeměmi a následně dosažení udržitelného rozvoje skrze hospodářský růst, ochranu životního prostředí a sociální rozvoj.

Třetí kapitola představuje zelenou ekonomiku, jež je důležitá pro dosažení udržitelného rozvoje a vymýcení chudoby. V rámci této kapitoly je deklarováno, že zelená ekonomika má napomoci dosáhnout rozvojových cílů včetně MDG's (UN 2012, 14). Tato kapitola zároveň představuje několik prohlášení týkající se politik zelené ekonomiky. Zelená ekonomika dle deklarace by měla: respektovat suverenitu zemí v kontextu jejich přírodních hodnot; respektovat mezinárodní

právo; podporovat vznik institucí věnujících se problematice; brát v úvahu potřeby rozvojových zemí a další (UN 2012, 14–15).

Ve čtvrté kapitole přináší deklarace (UN 2012, 14–21), jak by měl být reformován institucionální rámec pro udržitelný rámec. Důležitým se stává náhrada CSD za politické fórum na vysoké úrovni, jež má převzít funkce komise. Kapitola deklaruje posílení UNEP. Dle dokumentu má dojít ke zvýšení financování tohoto programu, zlepšení koordinace UNEP v otázce ochrany životního prostředí a zlepšení jeho vědecké a politické sféry.

V rámci páté kapitoly deklarace *Future We Want* (UN 2012, 29–49). jsou představeny tematické oblasti, kterými by se měla mezinárodní společnost zabývat. Jedná se například o vymýcení chudoby; dosažení udržitelnosti v kontextu spotřeby a produkce; akce spjaté s konkrétními oblastmi (Afrika, ostrovní rozvojové země apod.); boj proti klimatické změně, ztrátě biologické rozmanitosti a znečištění; zajištění potravinové bezpečnosti; zrovnoprávnění žen a mužů s posílením postavení žen. Představené oblasti jsou pouhým výčtem, je nutné podotknout, že se zde promítají zásady a cíle z předchozích deklarácí. V úvodu této kapitoly je deklarována potřeba pracovat na naplnění dřívějších závazků s důrazem na snahu o dosažení udržitelného rozvoje. V druhé části kapitoly deklarace shledává MDG's užitečným nástrojem, jež napomáhá se stanovením priorit. Přichází zde s návrhem na vypracování nových cílů pro soudržnost v kontextu udržitelného rozvoje. Tyto cíle by se dle deklarace měly zabývat třemi pilíři udržitelného rozvoje a musí být v souladu s agendou OSN. Stanovení těchto nových cílů by nemělo odvádět pozornost od naplňování MDG's a mají určovat agendu po roce 2015.

Poslední kapitola deklarace (UN 2012, 49–54) je věnována finanční, technologické a obchodní stránce nové environmentální agendy, kterou představuje Konference o udržitelném rozvoji. Tato kapitola uznává nutnost podpory rozvojových zemí při dosažení jejich udržitelného rozvoje. Dle deklarace je nutné využívat různých zdrojů za efektivního využití financování. Dále

představuje nutnost dobré správy věcí veřejných na národní a mezinárodní úrovni ve snaze o udržitelný rozvoj a vymýcení chudoby a hladu.

6.1 Konference OSN o udržitelném rozvoji

Konference OSN o udržitelném rozvoji (*United Nations Conference on Sustainable Development*, UNCED, RIO+20) se konala od 20.–22. června 2012. Pořádání konference bylo navrženo CSD zakořeněno v rezoluci Valného shromáždění A/64/236. na Rio+20 by mělo dojít k revizi dosavadní agendy, konkrétně závazků přijatých v rámci Agendy 21 a Implementačního plánu. Na témže Valném shromáždění, konaném v prosinci 2009, navrhla vláda Brazílie, že konference se na základě 20. výročí od UNCED může konat v Riu de Janeiru (UN General Assembly 2009,). Místo a datum konání bylo potvrzeno Valným shromážděním v rezoluci A/RES/66/197 z roku 2011 (UN 2011).

Ve výše zmíněných rezolucích dochází také ke stanovení tří přípravných jednání. První z těchto jednání se bude konat v květnu 2010, druhé v březnu 2011 a poslední těsně před zahájením samotné konference (UN General Assembly 2009, UN General Assembly 2011). Na základě těchto jednání přípravný výbor představil záměry a cíle, které by měly být projednány v rámci Rio+20. Dle Miyazawy (2012, 4–8) bylo cílem zasedání přípravného výboru připravit dokument a nastolit projednávanou agendu. V kontextu prvních dvou jednání přípravný výbor požadoval od potencionálních zúčastněných stran potřebné informace pro vypracování shrnujícího dokumentu, který by byl předložen na posledním ze zmíněných jednání. Poslední 3. zasedání se neslo ve snaze o vypracování dokumentu, jež by definoval nové snahy v oblasti dosažení udržitelného rozvoje. Miyazawa konstatuje, že se jednalo o zdlouhavá jednání, která nepřinášela žádné výsledky. Například rozvojové země byly skeptické vůči zelené ekonomice.

Dle Leggett a Carter (2012, 3–4) si vlády stanovují následující záměry konference: Zajištění nového obnoveného závazku pro udržitelný rozvoj; Vyhodnocení pokroku a zbývajících nedostatků v provádění úsilí o udržitelný

rozvoj; Řešení nových a vznikajících výzev. Autorky konstatují, že v rámci těchto cílů se od vlád očekává vyhodnocení naplňování mezinárodních dohod, například UNFCCC nebo MDG's. Výsledným dokumentem Rio+20 se stala deklaráce *Future We Want*. Problémy spjaté s přijetím znění tohoto závěrečného dokumentu byly zaznamenány již v rámci zasedání přípravného výboru. V rámci 3. zasedání byla odsouhlasena pouze ¼ návrhů. Miyazawa pokládá výslednou deklaraci *Future We Want*, jako dokument, ve kterém se pouze opakují závazky z minulosti, než aby přinášela nové inovativní kroky (Miyazawa 2012, 7–8).

6.2 Agenda 2030 a Cíle udržitelného rozvoje

Na Rio+20 byl představen záměr o zavedení SDG's, které mají nahradit MDG's po roce 2015 (UN 2012, 63–64). SDG's jsou součástí dokumentu *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development* (dále jen Agenda 2030), který navazuje na deklaraci *Future We Want*. Agenda 2030 byla přijata Valným shromážděním v září v roce 2015 a stala se součástí rezoluce A/70/1 (UN General Assembly 2015). Jedná se o dokument stanovující si závazky ohledně dosažení udržitelného rozvoje do roku 2030.

V preambuli Agendy 2030 (UN General Assembly 2015) si stanovuje akční plán zaměřený na lidi, planetu, prosperitu, mír a partnerství. V kontextu lidí Agenda deklaruje, že je odhodlána ukončit hlad a zajistit lidem důstojný život ve zdravém životním prostředí. Pro planetu se v rámci Agendy členské státy OSN zavazují k její ochraně skrze udržitelný rozvoj a opatření přijata proti změně klimatu. V rámci prosperity si agenda klade za cíl zajistit prosperující život pro lidi s ohledem na hospodářský, sociální a technologický pokrok. Mír je dle Agendy 2030 vnímán jako stěžejní pro naplnění udržitelného rozvoje. Zároveň deklaruje, že bez udržitelného rozvoje nelze dosáhnout míru. Posledním je partnerství, jež je nutné rozvíjet na globální úrovni pro efektivní provádění této agendy.

SDG's jsou hlavní částí Agendy 2030 (UN General Assembly 2015, 15–27), jelikož je zde definováno 17 cílů pro dosažení udržitelného rozvoje (viz příloha 5). V rámci každého stanoveného cíle existuje několik menších, které posléze rozšiřují a upřesňují tuto agendu. Vznik SDG's byl představen v deklaraci *Future We Want*. Na základě tohoto mandátu byla vytvořena otevřená pracovní skupina, která cíle vypracovala a předala Valnému shromáždění (Sustainable Development Knowledge platform nedatováno). Agenda 2030 (UN General Assembly 2015, 14) deklaruje, že SDG's jsou univerzální a mají globální povahu. Díky této skutečnosti si státy mohou nastavit vlastní cíle, jenž zohledňují tuto globální ambici. Zároveň se dle Agendy 2030 aplikuje udržitelný rozvoj na základě jeho 3 pilířů a jejich vzájemné závislosti.

SDG's jsou nejaktuálnějším počinem v kontextu ochrany životního prostředí. Reflektují potřebu ekonomického, sociálního a environmentálního rozvoje. V rámci SDG's dochází k rozšíření snahy o vytvoření rovných podmínek mezi všemi na planetě zemi. Cíle berou v potaz zhoršující se stav životního prostředí, znečištění planety a klimatickou změnu za snahy těmto environmentálním hrozbám čelit. Do SDG's se promítají mírové tendence, které prosazuje OSN od svého vzniku v roce 1945 (UN General Assembly 2015, 15-27).

Závěr

Bakalářská práce na téma Environmentální politika a udržitelný rozvoj na půdě OSN se zaměřila na tvorbu a implementaci environmentální agendy na mezinárodní úrovni. Analyzuje formování, podobu a proměny environmentální politiky na půdě OSN s přihlédnutím na koncept udržitelného rozvoje. Environmentálními tématy a ochranou životního prostředí se začala OSN věnovat v 60. letech 20. století, což bylo reakcí na nové poznatky ohledně stavu planety Země. Přední autoři přináší nepříznivé výsledky jejich výzkumů ohledně zhoršujícího stavu životního prostředí, s důrazem na lidské přičinění. Na základě těchto poznatků OSN započala jednat a přijímat kroky, které vedly k ochraně životního prostředí a v pozdějších letech i k dosažení udržitelného rozvoje, jenž je s problematikou úzce spjat.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak se formovala environmentální politika na půdě OSN od roku 1972 až do první třetiny roku 2024. Pro ohraničení cíle byly vytyčeny následující výzkumné otázky: *Jaká environmentální témata se OSN podařilo nastolit do agendy mezinárodní politiky ve zkoumaném období a kdo tyto témata nastolil? Jakými mechanismy se snaží OSN řešit a prosazovat environmentální témata? Jaké dohody a politiky v kontextu environmentálních otázek byly přijaty členskými státy OSN? Jak OSN do své environmentální politiky aplikovala koncept udržitelného rozvoje?*

První výzkumná otázka: „*Jaká environmentální témata se OSN podařilo nastolit do agendy mezinárodní politiky ve zkoumaném období a kdo tyto témata nastolil?*“ byla zkoumána skrze vybrané přijaté deklarace, dokumenty a pořádané konference. Před pořádáním UNCHE vznikla zpráva *Problems of the Human Environment*, která definovala 3 úrovně problémů: lidského osídlení, teritoriální a globální. V rámci těchto úrovní byla představena témata jako například znečištění vod, eroze půdy, znečištění ovzduší oxidem uhličitým nebo radioaktivními materiály. UNCHE byla převážně zaměřena na problémy spjaté se znečištěním planety a ztrátou biodiverzity. O 20 let později se konala UNCED v Riu de Janeiro, která navazuje na UNCHE. Hlavním tématem této konference byl udržitelný

rozvoj, který byl na půdě OSN reflektován a definován WCED v roce 1987. Na UNCED se objevily první snahy o implementaci udržitelného rozvoje do agendy OSN. Mimo udržitelný rozvoj přinesl UNCED nová témata, například klimatická změna či udržení biologické rozmanitosti. V kontextu počátku nového tisíciletí se konal Miléniový summit v roce 2000, který měl představit agendu OSN v tomto období. V rámci tohoto summitu byly přijaty MDG's, které reflektují 3 pilíře udržitelného rozvoje (sociální, ekonomický či environmentální). Na půdě OSN se začala promítat témata jako odstranění chudoby, rovnost mezi mužem a ženou a zajištění udržitelného stavu životního prostředí. Všechna vyjmenovaná témata reflektují koncept udržitelného rozvoje, a tudíž se stal i hlavním bodem summitu. V návaznosti na Miléniový summit byl uspořádán WSSD, jehož hlavním tématem byl nadále udržitelný rozvoj. V rámci deklarace byly řešeny problémy týkající se chudoby, úbytku biologické rozmanitosti, klimatické změny a zvětšující se rozdíly mezi rozvojovými a vyspělými zeměmi. Všechny zmíněné problémy se promítly v MDG's. Posledním zkoumaným dokumentem byla deklarace *Future We Want* přijata na konferenci Rio+20 v roce 2012. Tento dokument reflektuje všechna již výše zmíněná témata (klimatická změna, ztráta biodiverzity, udržitelný rozvoj, znečištění, rovnoprávnost a další). Mimo to přichází s tzv. zelenou ekonomikou, která má být stěžejní pro dosažení udržitelného rozvoje. Důležitými body konference Rio+20 se staly institucionální změny například proměna CSD na HLPF či posílení role UNEP. Vzhledem ke blížícímu se konci MDG's bylo nutné jejich naplnění reflektovat. V návaznosti na úspěch MDG's byl na Rio+20 deklarován vznik SDG's, které v roce 2015 nahradily jejich předchůdce. SDG's přináší na půdu OSN témata týkající se sociálního, ekonomického a environmentálního vývoje. Promítají snahu o zajištění rovnosti, udržitelný rozvoj, ochranu životního prostředí, boj s klimatickou změnou apod. V souhrnu lze říci, že hlavními tématy, kterými se OSN v mnoha vybraných dokumentech zabývala/zabývá, jsou: znečištění planety; úbytek a ochrana biodiverzity; boj proti klimatické změně; udržitelný rozvoj; rovnost žen a mužů; vymýcení chudoby; snížení rozdílů mezi vyspělými a rozvojovými zeměmi a rozvoj míru.

Na následující výzkumnou otázku je: „*Jakými mechanismy se snaží OSN řešit a prosazovat environmentální témata?*“, lze odpovědět skrze dvě roviny. První z nich lze označit za institucionální, kdy v rámci OSN existují orgány, programy a komise zabývající se environmentálními tématy. V bakalářské práci byly představeny Valné shromáždění, UNEP a UNEA. Valné shromáždění je nevyšším orgánem OSN přijímající rezoluce, skrze které se promítá environmentální agenda. Příkladem může být jmenovaná rezoluce deklarující nezávadné životní prostředí jako lidské právo. Valné shromáždění disponuje mechanismem pro deklarování a přijímání environmentálních závazků s možností pověřovat jiné o vytváření environmentální agendy. Avšak je Valné shromáždění hlavním orgánem OSN, přijímání dokumentů a rezolucí není vynutitelné. Jedná se pouze o souhrn doporučení, kterých se mají členské státy OSN držet a případně je naplňovat. Je tedy na každé z členských zemí, jak naloží s danými dokumenty. UNEP jako hlavní program řešící životní prostředí, je aktérem, jenž přináší environmentální témata na půdu OSN. Program podporuje vědecké výzkumy, zaštiťuje jednání a napomáhá při vytváření a přijetí dohod spojených s ochranou životního prostředí. Jeho role je v posledních letech velice diskutovaným tématem. V roce 2012 proběhly institucionální změny této instituce, avšak stále se jedná o program, který může určovat environmentální agendu. V bakalářské práci byly zmíněny problémy, za které UNEP dostává kritiku. Stejně jako Valné shromáždění ani UNEP nedisponuje žádnými donucovacími prostředky, je tedy velmi slabý. V rámci UNEP působí UNEA, což je hlavní řídicí orgán tohoto programu. UNEA je shromáždění, které vytváří politické reakce na výzvy v oblasti ochrany životního prostředí a nastavuje globální environmentální agendu. Environmentální shromáždění má v kompetenci i strategické rozhodování v případě řešení aktuálních výzev. V rámci práce byly dále zmíněny CSD, HLPF, COP, které se též podílejí na utváření environmentální politiky.

Druhá rovina, skrze kterou lze odpovědět na 2. stanovenou otázku, se týká environmentálních dohod. Výše byly zmíněny hlavní témata vybraných deklarací a konferencí, ze kterých posléze vychází jisté závazky, nebo dohody. Ve všech

vybraných deklarácích si členské státy OSN stanovují zásady (Stockholmská deklarace a Deklarace z Ria), cíle (Miléniová deklarace a MDG's) či politická prohlášení (Johannesburská deklarace, *Future We Want*). Mimo to byly přijaty dohody, které reflektují snahu o ochranu životního prostředí nebo dosažení udržitelného rozvoje (Rámcová úmluva OSN o změně klimatu, Úmluva OSN o ochraně biodiverzity, Agenda 21, Implementační plán Agenda 2030, SDG's a další). V jistém slova smyslu lze pokládat tyto přijaté dokumenty jako mechanismy, ve kterých je zakořeněna environmentální agenda a snaha o řešení deklarovaných problémů. Je však nutné znovu konstatovat, že naplňování těchto dohod není nikterak povinné a neexistují žádné donucovací taktiky k dosažení jejich stanovených cílů.

Třetí výzkumnou otázkou je „*Jaké dohody a politiky v kontextu environmentálních otázek byly přijaty členskými státy OSN?*“. Odpověď na tuto otázku lze vyčíst již z přešlých tří odstavců. Pokud bych se měla zaměřit pouze na dohody, tak je nutné zmínit, že ty se vždy vážou ke konkrétní problematice (například Rámcová úmluva OSN o změně klimatu se snaží o řešení klimatickou změnu). V mé práci jsem se zaměřila hlavně na výstupy z konferencí a summitů, jimiž jsou deklarace. V rámci Stockholmské deklarace přijaté v roce 1972, bylo představeno 26 zásad, jenž definují snahu o ochranu životního prostředí, řešení nerovností mezi vyspělými a rozvojovými zeměmi, vznik mezinárodního práva na ochranu životního prostředí a další. Deklarace z Ria přijatá v roce 1992 navazuje na tu Stockholmskou svými 27 principy s větším ohledem na jedince a rozvoj. Napomáhá tomu fakt, že v roce 1987 byl na půdě OSN představen udržitelný rozvoj. V rámci UNCED byla přijata Rámcová úmluva OSN o životním prostředí a Úmluva o biologické rozmanitosti. Obě zmíněné úmluvy mají své vlastní COP, sekretariáty a pomocné orgány. Důležitými jsou COP, na kterých lze přijímat nové dohody (například v rámci Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu byla přijata Pařížská dohoda). V dalších deklarácích opouštějí snahu o posílení mezinárodního práva v oblasti životního prostředí (Anton 2012, 65). V novém tisíciletí se důležitým závazkem stávají MDG's, které jsou tvořeny principy udržitelného

rozvoje a kladou důraz na jeho dosažení. Je nutné zmínit Agendu 21, Implementační plán a Agendu 2030, které vybízejí k přijímání politik spojené s udržitelným rozvojem na státní úrovni. V návaznosti na MDG's v roce 2015 vznikají SDG's, které tvoří aktuální agendu. MDG's a SDG's jsou univerzální a mají globální povahu. V kontextu SDG's je tedy na členských státech OSN jak tuto globální ambici zohlednit. V přijímání dohod a politik je nutné reflektovat, že se často jedná pouze o jakési doporučení ze strany těchto přijatých dokumentů. Nejedná se o vymahatelné závazky, ale snahy, které by měly členské státy naplňovat, aby bylo docíleno udržitelného rozvoje a posunu v oblasti ochrany životního prostředí.

Poslední výzkumná otázka zní: „*Jak OSN do své environmentální politiky aplikovala koncept udržitelného rozvoje?*“. Propojení mezi ochranou životního prostředí a rozvojem můžeme sledovat již v rámci UNCHE. Na této konferenci byla přijata myšlenka, kdy environmentální opatření nesmí ohrozit snahu rozvojových zemí o zlepšení svých životních podmínek skrze rozvoj. S definicí využívanou na půdě OSN přináší zpráva WCED *Our Common Future* v roce 1987. Udržitelný rozvoj definuje jako rozvoj, který uspokojuje potřeby současnosti, aniž by ohrozil budoucí generace. Tato definice se stává problematickou, kdy není jasné, co jsou potřeby budoucích generací, tudíž nelze odhadovat, jaké současné jednání by je ohrozilo. Pozvolna byl přijímán koncept udržitelného rozvoje, který je založen na sociálním, ekonomickém a environmentálním pilíři, jež jsou na sobě závislí. První snahy o aplikaci udržitelného rozvoje do environmentální agendy můžeme vidět v kontextu Agendy 21, jež je součástí Deklarace z Ria. Dalším počinem se stávají MDG's, které hlavně reflektují soudobé problémy. Stanovení konkrétních cílů a lhůty jejich dosažení bylo na počátku tisíciletí novinkou, která se ukázala jako účinná, jinak by nebyly přijaty SDG's. Dalším počinem se stal Implementační plán, který skrze snahu o přijetí potřebných politik na domácí politické scéně, chtěl dosáhnout udržitelného rozvoje. V návaznosti na zmíněné dokumenty je nutné zmínit Agendu 2030, která je aktuální snahou ze strany OSN. V rámci Agendy 2030 jsou představeny SDG's, což je soubor 17 cílů, které

reflektují pilíře udržitelného rozvoje. Dosažení těchto cílů je naplánováno na rok 2030.

V průběhu tohoto 50letého období se OSN zaměřila na řešení trojí globální krize (znečištění planety, úbytek biologické rozmanitosti a klimatická změna). Tyto témata jsou nejvíce zastoupena v rámci všech zkoumaných dokumentů. V průběhu let se ze snah OSN vytratilo zavedení mezinárodního práva o životním prostředí. Největší důraz v dokumentech byl kladen na tzv. dvojí odpovědnost, kdy chudé rozvojové země by měly brát v potaz životní prostředí a neznečišťovat jej, kdy oproti tomu vyspělé státy mají pomáhat k docílení udržitelného rozvoje skrze finanční podporu, výzkum apod. Problematika spjatá s rolemi rozvojových a vyspělých zemí může vyústit v potencionální rozepře, avšak toto nebylo předmětem zkoumání mé bakalářské práce. OSN za 50 let svého vývoje environmentální agendy a udržitelného rozvoje dokázala přijmout mnoho důležitých závazků, deklarácí, smluv a jiných dokumentů (viz příloha 6). Bakalářská práce představila pouhý výčet z nich, kdy na vybraných počinech lze nejlépe interpretovat snahy OSN s návazností na environmentální politiku a udržitelný rozvoj.

Seznam použitých zdrojů

Anton, Donald K. (2012) The 2012 United Nations Conference on Sustainable Development. And the Future of International Environmental Protection. *Consilience* (7), s. 64–72.

Broža, Michal (2011) Organizace spojených národů. In: Romancov, Michael et.al., *Mezinárodní Organizace* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 61–82.

Carson, Rachel (1962) *Silent Spring*. (New York: Houghton Mifflin Company).

Ivanova, Maria (2010) UNEP in Global Environmental Governance: Design, Leadership, Location. *Global Environmental Politics* 10 (1), s. 30–59.

Ivanova, Maria (2020) Fighting Fire with a Thermometer? Environmental Efforts of the United Nations. *Ethics & International Affairs* 34 (3), s. 339–349.

Ivanova, Maria (2021) The Untold Story of the World Leading Environmental Institution: UNEP at Fifty (The MIT press: Cambridge).

Kružíková, Eva – Hlaváček, Jiří (2005) Udržitelný rozvoj a mezinárodní vzťahy a spolupráce. In: Mezřuký, Václav ed. (2005) *Environmentální politika a udržitelný rozvoj* (Portál: Praha).

Leggett, Jane A. – Carter, Nicol T. (2012) Rio+20: The United Nations Conference on Sustainable Development, June 2012. *Congressional Research Service*, 18. 6. 2012 (<https://sgp.fas.org/crs/row/R42573.pdf>, 10. 4. 2024).

Meadows, Donella H. – Meadows, Dennis L. – Randers, Jorgen – Behrens, William W. III. (1972) *The Limits to Growth* (New York: Universe Books).

Mingst, Karen A. – Karns, Margaret P. – Lyon, Alanna J. (2022) *United Nations in the 21st Century, 6th edition* (Routledge: New York).

Miyazawa, Ikuho (2012) What happened at Rio+20? – Lessons learned and the way forward. *Institute for Global Environmental Strategies (IGES)*, 20. 7. 2012

(https://www.iges.or.jp/system/files/publication_documents/pub/discussionpaper/3044/Rio%2B20_Discussion_Paper_final.pdf, 7. 4. 2024).

Moldan, Bedřich (2015) *Podmaněná planeta* (Praha: Karolinum).

MŽP (2005) *Rámcová úmluva OSN o změně klimatu* ([https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/ramcova_umluva_osn_zmena_klimatu/\\$FILE/OMV-cesky_umluva-20081120.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/ramcova_umluva_osn_zmena_klimatu/$FILE/OMV-cesky_umluva-20081120.pdf), 10. 4. 2024).

MŽP (2005) *Úmluva OSN o biologické rozmanitosti* ([https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:21993A1213\(01\)&qid=1619793270100&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:21993A1213(01)&qid=1619793270100&from=EN), 10. 4. 2024).

Noronha, Ligia (2022) Wha does Stockholm+50 matter? What did it achieve? What does it offer going forward?. *Stockholm+50*. 12. 7. 2022 (<https://www.stockholm50.global/news-and-stories/why-does-stockholm50-matter-what-did-it-achieve-what-does-it-offer-going-forward>, 28. 2. 2024).

OSN (1945) *Charta Organizace spojených národů* (<https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/07/Charta-OSN-2019.pdf>, 8. 3. 2024).

OSN (nedatováno) *Cíle udržiteleného rozvoje* (<https://osn.cz/osn/hlavni-temata/cile-udrzitelneho-rozvoje-sdgs/>, 13. 3. 2024).

Purvis, Ben – Mao, Yong – Robinson, Darren (2019) Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins. *Sustainability Science* 14, s. 681–695.

Shelton, Dinah (2008) *Stockholm Declaration (1972) and Rio Declaration (1992)* ([https://moodle2.units.it/pluginfile.php/399194/mod_folder/content/0/M. Gervasi - NU e ambiente/Stockholm Declaration 1972 Rio Declaration 1992 \(SHELTON\).pdf](https://moodle2.units.it/pluginfile.php/399194/mod_folder/content/0/M._Gervasi_-_NU_e_ambiente/Stockholm_Declaration_1972_Rio_Declaration_1992_(SHELTON).pdf), 20. 3. 2024).

Schechter, Michael G. (2005) *United Nations Global Conferences* (New York: Routledge).

Sneddon, Chris – Howarth, Richard B. – Norgaard, Richard B. (2006) Sustainable development in a post – Brudtland world. *Ecological Economics* 57 (2), s. 253–268.

Sustainable Development Knowledge Platform (nedatováno) *Open Working Group proposal for Sustainable Development Goals* (<https://sustainabledevelopment.un.org/focussdgs.html>, 10. 4. 2024).

UN (1969) Problems of the Human Environment. *Report of Secretary General*, E/4667.

UN (1972a) Action Plan. *Report of the United Nations Conference on the Human Environment*, A/CONF.48/14/Rev.1.

UN (1972b) Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment. *Report of the United Nations Conference on the Human Environment*, A/CONF.48/14/Rev.1.

UN (1992a) *United Nations Convection on Biological Diversity* (https://treaties.un.org/doc/treaties/1992/06/19920605%2008-44%20pm/ch_xxvii_08p.pdf, 14. 4. 2024).

UN (1992b) *United Nations Framework Convention on Climate Change* (https://unfccc.int/files/essential_background/background_publications_htmlpdf/application/pdf/conveng.pdf, 14. 4. 2024).

UN (2002a) Johannesburg Declaration on Sustainable Development. *Report of the World Summit on Sustainable Development, Johannesburg, South Africa, 26 August – 4 September 2002*, A/CONF.199/20.

UN (2002b) Plan of Implemetation of the World Summit on Sustainable Development. *Report of the World Summit on Sustainable Development, Johannesburg, South Africa, 26 August – 4 September 2002*, A/CONF.199/20.

UN (2010) *Report of the Preparatory Committee for the United Nations Conference on Sustainable Development*, A/CONF.216/PC/5.

UN (2011) *Report of the Preparatory Committee for the United Nations Conference on Sustainable Development*, A/CONF.216/PC/9.

UN (2012) „The Future we want“. *Report of the United Nations Conference on Sustainable Development: Rio de Janeiro, Brazil, 20-22 June 2012*, A/CONF.216/16.

UN (nedatováno a) *Climate action* (<https://www.un.org/en/climatechange/paris-agreement>, 14. 4. 2024).

UN (nedatováno b) *High – Level Political Forum on Sustainable Development* (<https://hlpf.un.org>, 10. 4. 2024).

UN (nedatováno c) *History of the UN* (<https://www.un.org/en/model-united-nations/history-united-nations>, 1. 3. 2024).

UN (nedatováno d) *Millennium Summit, 6-8 September 2000, New York* (<https://www.un.org/en/conferences/environment/newyork2000>, 28. 2. 2024).

UN (nedatováno e) *Stockholm+50: a healthy planet for the prosperity of all our responsibility, our opportunity. Stockholm+50*. (<https://www.stockholm50.global>, 28. 2. 2024).

UN (nedatováno f) *United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, Brazil, 3-14 June 1992* (<https://www.un.org/en/conferences/environment/rio1992>, 28. 2. 2024).

UN (nedatováno g) *United Nations Conference on Sustainable Development, 20-22 June 2012, Rio de Janeiro* (<https://www.un.org/en/conferences/environment/rio2012>, 28. 2. 2024).

UN (nedatováno g) *United Nations Conference on the Human Environment, 5-16 June 1972, Stockholm* (<https://www.un.org/en/conferences/environment/stockholm1972>, 28. 2. 2024).

UN (nedatováno ch) *World Summit on Sustainable Development, 26 August – 4 September 2002, Johannesburg*

(<https://www.un.org/en/conferences/environment/johannesburg2002>, 28. 2. 2024).

UNEA (nedatováno a) *About UNEA* (<https://www.unep.org/environmentassembly/about-united-nations-environment-assembly>, 14. 3. 2024).

UNEA (nedatováno b) *About UN Environment Assembly President and Bureau* (<https://www.unep.org/environmentassembly/general-unea/about-un-environment-assembly-presidency-and-bureau?%2Fabout-un-environment-assembly-presidency-and-bureau=>, 14. 3. 2024).

UNEA (nedatováno c) *Pattern for the rotation of the Bureau of the United Nations Environment Assembly* (<https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/40548/Pattern-for-rotation-for-the-Bureau-of-UNEA.pdf?sequence=3>, 15. 3. 2024).

UNEA (nedatováno d) *UNEA – 6* (<https://www.unep.org/environmentassembly/unea6?%2Funea-6=>, 15. 3. 2024).

UNEP (2013) *Decision 27/2: Implementation of 88 of the outcome document of the United Nations Conference on Sustainable Development* (<https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/12221/Governing%20Council%20Decision%2027-2.pdf?sequence=1&BisAllowed=>, 14. 3. 2024).

UNEP (nedatováno a) *About the United Nations Environment Programme* (<https://www.unep.org/who-we-are/about-us>, 9. 3. 2024).

UNEP (nedatováno b) *Divisions and Offices* (<https://www.unep.org/about-un-environment-programme/why-does-un-environment-programme-matter/divisions>, 4. 3. 2024).

UNEP (nedatováno c) *Inger Andersen* (<https://www.unep.org/people/inger-andersen>, 9.3. 2024).

UNEP (nedatováno d) *Why does UN Environment Programme matter?* (<https://www.unep.org/about-un-environment/why-does-un-environment-matter>, 1. 3. 2024).

UNEP (nedatováno e) *The United Nations Environment Assembly* (<https://www.unep.org/environmentassembly/>, 1. 3. 2024).

UNFCCC (nedatováno) *Conference of the Parties (COP)* (<https://unfccc.int/process/bodies/supreme-bodies/conference-of-the-parties-cop>, 13. 3. 2024).

UN General Assembly (1988) United Nations Conference on Environment and Development. *Resolution adopted on the reports of the Second Committee*, RES/A/43/196.

UN General Assembly (1989) United Nations Conference on Environment and Development. *Resolution adopted on the reports of the Second Committee*, RES/A/44/228.

UN General Assembly (1992a) Agenda 21. *Report of the United Nations Conference on Environment and Development*, A/CONF.151/26/Rev.

UN General Assembly (1992b) Institutional arrangements to follow up the United Nations Conference on Environment and Development. *Resolution adopted by the General Assembly*, A/RES/47/191.

UN General Assembly (1992c) Rio Declaration on Environment and Development. *Report of the United Nations Conference on Environment and Development*, A/CONF.151/26/Rev.1.

UN General Assembly (1998) The Millennium Assembly of the United Nations. *Resolution adopted by the General Assembly*. A/53/L.73.

UN General Assembly (1999) United Nations reform: measures and proposal; and strengthening of the United Nations system. *Resolution adopted by the General Assembly*. A/53/239.

UN General Assembly (2000a) United Nations Millennium Declaration. *Resolution adopted by the General Assembly, A/RES/55/2.*

UN General Assembly (2000b) Millennium Summit of the United Nations. *Draft resolution / submitted by the President of the General Assembly, A/54/L.81.*

UN General Assembly (2001) Ten year review of progress achieved in the implementation of the outcome of the United Nations Conference on Environment and Development. *Resolution adopted by General Assembly, A/RES/55/199,*

UN General Assembly (2002) World Summit on Sustainable Development. *Resolution adopted by the General Assembly, A/RES/56/226.*

UN General Assembly (2009) Sustainable Development: implementation of Agenda 21, the Programme for the Further Implementation of Agenda 21 and the outcomes of the World Summit on Sustainable Development, A/RES/64/236.

UN General Assembly (2011) Implementation of Agenda 21, the Programme for the Further Implementation of Agenda 21 and the outcomes of the World Summit on Sustainable Development, A/RES/66/197.

UN General Assembly (2013) Resolution A/67/PV.67. *Official record of General Assembly of 67th plenary meeting, A/67/PV.67.*

UN General Assembly (2015) Transforming our world: the 2030 Agenda for sustainable Development. *Resolution adopted by General Assembly, A/70/L.1.*

UN General Assembly (2022) The human right to a clean, healthy and sustainable environment. *Resolution adopted by the General Assembly, A/RES/76/300.*

UN-NGLS (2020) *Handbook for Stakeholder engagement at the United Nations Environment Programme* (UNEP, Nairobi).

WHO (2018) *Millennium Development Goals (MDG's)* 19. 2. 2018 ([https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/millennium-development-goals-\(mdgs\)](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/millennium-development-goals-(mdgs))), 10. 4. 2024).

World Commission on Environment and Development (1987) *Our Common Future*. OSN.
(<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>, 10. 11. 2023).

Resumé

The aim of this bachelor thesis was to find out how environmental policy was shaped at the UN from 1972 to the first third of 2024. The initial year was chosen because of the UNCHE, which gave rise to the UNEP and through this action environmental issues began to filter into the UN agenda. The beginning of 2024 was chosen to make the results of my research as current as possible, especially considering the UNEA-6 proceedings presented in the thesis. To achieve my objective, I set the following research questions: What environmental themes did the UN succeed in pushing onto the international policy agenda in the period under review, and who pushed these themes? Through what mechanisms has the UN sought to address and promote environmental issues? What documents and policies in the context of environmental issues have been adopted by UN member states? How has the UN applied the concept of sustainable development to its environmental policies?

The thesis is divided into 6 chapters. The first chapter deals with the UN, which deals with environmental issues and environmental protection, among other things. Within this chapter, the UN General Assembly, UNEP and UNEA were introduced. The second chapter deals with sustainable development, mainly its implementation at the UN and its evolution into the current concept in the form of MDG's and SDG's. Other chapters are devoted to selected declarations and conferences on which the documents are based. The third chapter focuses on the Stockholm Declaration and the 1972 UNCHE. The fourth chapter introduces the Rio Declaration and UNCED 1992. Agenda 21, the UN Framework Convention on Climate Change, and the UN Convention on Biological Diversity were also introduced in this chapter. The fifth chapter introduced the Millennium Declaration along with the Millennium Summit where the MDG's were introduced. Next, the chapter focused on the Johannesburg Declaration and the 2002 WSSD. The last (Chapter 6) discusses the *Future We Want* Declaration and the Rio+20 Conference, which laid the groundwork for the adoption of the SDG's that set the UN's environmental agenda for 2030.

Environmental policy is reflected at the UN through adopted declarations, agreements, and institutions. In all selected declarations, UN member states set principles (Stockholm Declaration and Rio Declaration), targets (Millennium Declaration and MDG's) or policy statements (Johannesburg Declaration, *Future We Want*). In addition, agreements have been adopted that reflect efforts to protect the environment or achieve sustainable development (UN Framework Convention on Climate Change, UN Convention on Biological Diversity, Agenda 21, Agenda 2030 Implementation Plan, SDG's, and others). Sustainable development began to be implemented in the UN agenda in 1987 in the *Our Common Future* report. Now the environmental agenda is part of the efforts to achieve sustainable development through its conception as 3 pillars (economic, environmental, and social).

Přílohy

Příloha 1 – Rotační systém Byro UNEA							
Rok	UNEA – 1 (2014– 2016)	UNEA – 2 a UNEA – 3 (2016–2017)	UNEA – 4 (2017– 2019)	UNEA – 5 (2019– 2022)	UNEA – 6 (2022– 2024)	UNEA – 7 (2024– 2025)	UNEA – 8
Předseda	APG Mongolsko	GRULAC Costa Rica	EEG Estonsko	WEOG Norsko	AFRICA Maroko	APG Oman	GRULAC
Místopředsedové	AFRICA Egypt Keňa	AFRICA Nigérie Gabon	AFRICA Gabon Jihoafrická republika	AFRICA Burkina Faso	AFRICA Senegal	AFRICA Etiopie Zambie	APG
	APG Írák	APG Írák Filipíny	APG Írán	APG Indonésie Bahrajn	APG Írán Pákistán	APG Írán	GRULAC
	EEG Rumunsko Gruzie	EEG Česká republika Montenegro	EEG Česká republika	EEG Estonsko Srbsko	EEG Slovensko	EEG Gruzie Maďarsko	AFRICA
	GRULAC Peru	GRULAC Barbados	GRULAC Brazílie Antigua a Barbuda	GRULAC Costa Rica Surinam	GRULAC Brazílie Kolumbie	GRULAC Peru	WEOG
	WEOG Belgie Norsko	WEOG Spojené státy americké	WEOG Finsko Švýcarsko	WEOG Francie	WEOG Portugalsko Spojené království	WEOG Belgie Švédsko	EEG
Reportér	GRULAC Svatá Lucie	WEOG Belgie	APG Pákistán	AFRICA Jihoafrická republika	EEG Ukrajina	GRULAC Svatý Kryštof a Nevis	WEOG

Zdroj: autorka bakalářské práce (cit. dle UNEA nedatováno c).

Příloha 2 – Zásady Stockholmské deklarace	
1.	Jedinec má právo na svobodu, rovnost, blahobyt a podmínky k životu v kvalitním environmentu. Dále nese odpovědnost chránit a zlepšovat životní prostředí pro současné a budoucí generace.
2.	Ochrana přírodních zdrojů (myšleno vzduch, půdu, vodu, rostliny a živočichy) pomocí pečlivého plánování a vhodného řízení.

3.	Zachování kapacit obnovitelných zdrojů a zkvalitnění jejich využití.
4.	Zachování přírody musí být pokládáno za důležité při plánování ekonomického rozvoje.
5.	Neobnovitelné zdroje musí být využívány tak, aby nedošlo k jejich vyčerpání a měly užitek pro celé lidstvo.
6.	Znečištění nesmí překlenout kapacity životního prostředí. To znamená, že příroda si s potencionálním znečištěním poradí sama a beze škod.
7.	Státy by měly přijmout kroky k prevenci znečištění oceánů.
8.	Ekonomický a sociální rozvoj jsou klíčový pro rozvoj člověka a nezbytné pro zlepšení kvality života.
9.	Podpora rozvoje prostřednictvím finančních příspěvků a technologické pomoci je stěžejní pro vyřešení nedostatků životního prostředí vzniklé kvůli nedostatečnému vývoji nebo důsledkem přírodních katastrof.
10.	Rozvojové země potřebují stabilní ceny a adekvátní výdělek, aby zabezpečily ochranu životního prostředí.
11.	Environmentální politika, kterou si jednotlivé státy přijme/určí by neměla ohrozit současný a budoucí rozvojový potenciál dané země.
12.	Zdroje by se měly stát dostupnými pro ochranu a zlepšení životního prostředí v rozvojových zemích. Je třeba brát v úvahu jejich specifické potřeby a náklady spojené se začleněním environmentálních opatření do jejich plánování rozvoje. Na jejich žádost by měla být poskytnuta další mezinárodní technická a finanční pomoc pro tento účel.
13.	Státy by měly přijmout integrovaný a koordinovaný přístup k plánování svého rozvoje, aby zajistily kompatibilitu mezi rozvojem a ochranou životního prostředí pro blaho své populace.

14.	Racionální plánování by mělo řešit rozpor mezi potřebou rozvoje a zlepšením životního prostředí.
15.	Plánování musí být aplikováno na lidská sídla s cílem vyhnout se nepříznivým dopadům na životní prostředí.
16.	Demokratické zřízení vlády v regionech, kde je vysoká pravděpodobnost populačního růstu, které má nepříznivé dopady na životní prostředí.
17.	Zavedení příslušných národních institucí, které budou pověřeny plánováním, řízením a kontrolou ochrany životního prostředí.
18.	Rozvoj vědy a techniky je potřebný pro identifikaci, předcházení a řešení enviromentálních problémů.
19.	Potřeba vzdělávat v otázkách ochrany životního prostředí s cílem šířit ponaučený názor a odpovědný přístup k této problematice. Důležitou roli by měly mít masmédiá skrze šíření informací o ochraně a zlepšení životního prostředí.
20.	Vědecký výzkum musí být podporován na všech úrovních od všech zúčastněných stran. Výsledky zkoumání by měly být sdíleny, aby vedly ke snadnému řešení environmentálních problémů.
21.	V souvislosti s Chartou OSN a zásadami mezinárodního práva má stát suverénní právo nakládat si se svými zdroji, jak uzná za vhodné, avšak neohrožovat tímto jednáním životní prostředí jiného státu.
22.	Státy by měly spolupracovat na rozvoji mezinárodního práva v otázce týkající se odpovědnosti a odškodnění při poškození životního prostředí jiného státu.
23.	Je důležité brát v úvahu hodnoty každé země při nastolování standardů pro ochranu životního prostředí. Tyto standardy by neměly být pouze

	přejímány z nejvyspělejších zemí, ale měly by být přizpůsobeny tak, aby nezpůsobily nepřiměřené náklady rozvojem zemím.
24.	Mezinárodní záležitost v otázce životního prostředí by měly být založeny na vzájemné rovnoprávné spolupráci malých i velkých zemí.
25.	Státy by měly dohlížet na mezinárodní organizace, aby hrály koordinovanou, efektivní a dynamickou roli při ochraně a zlepšování kvality životního prostředí.
26.	Člověk a životní prostředí by měli být ušetřeni účinků jaderných zbraní či jiných prostředků hromadného ničení.

Zdroj: autorka bakalářské práce (cit. dle UN 1972b, 4–5 a Moldan 2013, 328–329).

Příloha 3 – Zásady Deklarace z Ria	
1	Člověk je v centru zájmu udržitelného rozvoje a má právo na zdravý a produktivní život v souladu s přírodou.
2	V souvislosti s Chartou OSN a zásadami mezinárodního práva má stát suverénní právo nakládat si se svými zdroji, jak uzná za vhodné, avšak neohrožovat tímto jednáním životní prostředí jiného státu.
3	Rozvoj musí probíhat v souladu s rozvojovými a environmentálními potřebami současných i budoucích generací.
4	Ochrana životního prostředí se stává důležitou součástí procesu dosažení udržitelného rozvoje.
5	Země se zavazují k vymýcení chudoby, což je nezbytným předpokladem k dosažení udržitelného rozvoje.

6	Mezinárodní akce zohledňují zájmy a potřeby všech zemí. Zvláštní pozornost vyžadují zejména rozvojové země a ty, které jsou nejvíce ohroženy životním prostředím.
7	Země spolupracují v duchu globální snahy o obnovu a ochranu životního prostředí. Státy mají společnou, ale rozdílnou odpovědnost, kdy vyspělé země ručí za mezinárodní úsilí o udržitelný rozvoj, jelikož disponují finančními a technologickými prostředky pro jeho realizaci.
8	Země by měly omezit či odstranit neudržitelné modely výroby a spotřeby, a dále vyvíjet vhodné demografické politiky ve snaze o dosažení udržitelného rozvoje.
9	Je nutná spolupráce zemí v kontextu vědeckého a technologického poznání mezi státy pro budování udržitelného rozvoje. Státy by měly mezi sebou poznatky a technologické inovace sdílet.
10	Každý jednotlivec má právo na informovanost ohledně stavu životního prostředí a zapojení do rozhodovacích procesech ohledně něj. Země by měly aktivně podporovat tuto zásadu.
11	Země by měly přijmout účinné environmentální normy, které budou odrážet rozvojový a environmentální kontext.
12	Země by měly spolupracovat na otevřeném a podpůrném hospodářském systému, který vede k růstu a udržitelnému rozvoji vedoucí k řešení environmentálních problémů. Existuje mezinárodní konsensus ohledně environmentálních opatření.
13	Země by měly vytvořit právní předpisy, které vedou k odpovědnosti a odškodnění při znečištění či jiných škod páchaných na životním prostředí. Je nutné pracovat na rozvoji mezinárodního práva v této oblasti.

14	Země musí spolupracovat na zamezení přenosu škodlivých látek a činností, jenž ohrožují životní prostředí a lidské zdraví.
15	Dle zájmu ochrany životního prostředí by země měly uplatňovat přístup předběžné opatrnosti dle svých možností.
16	Vnitrostátní orgány by měly podporovat internalizaci environmentálních nákladů. Přijímají přístup, kdy znečišťovatel je odpovědný za znečištění.
17	Patřičné vnitrostátní orgány mají kompetenci k posuzování vlivů na životní prostředí. Tyto orgány mají pravomoc k rozhodování, zda mají navrhované činnosti nepřízniví vliv na environment.
18	Země by měly informovat o všech přírodních katastrofách či jiných událostech ovlivňující životní prostředí, za cílem pomoci dané zemi ze strany mezinárodního společenství.
19	Země by měly předem informovat o činnostech, které mohou mít nepříznivý vliv na životní prostředí jiné země.
20	Ženy by měly hrát zásadní roli v řízení a rozvoji životního prostředí, kdy jejich plná účast je nezbytná pro dosažení udržitelného rozvoje.
21	Snahy mladé generace by měla být brána v potaz v kontextu vytvoření globálního partnerství s cílem dosáhnout udržitelného rozvoje.
22	V rozvoji životního prostředí hrají domorodí obyvatelé. Díky svým zkušenostem a tradičním postupům by měla být uznávána jejich identita, kultura a zájmy ze strany všech zemí.
23	Životní prostředí pod nadvládou, útlakem či okupací musí být chráněno. Totéž platí i pro přírodní zdroje.

24	Země s odkazem na mezinárodní právo by měly brát v potaz ochranu životního prostředí v době ozbrojeného konfliktu, jelikož je válka stává destruktivní pro udržitelný rozvoj.
25	Mír, rozvoj a ochrana životního prostředí jsou na sobě vzájemně závislé a nedělitelné.
26	Země by měly všechny své spory ohledně životního prostředí řešit mírově v souladu s Chartou OSN.
27	Země a lidé by měly spolupracovat při naplnění zásad zakotvených v této deklaraci a v rozvoji mezinárodního práva s odkazem na udržitelný rozvoj.

Zdroj: autorka bakalářské práce (cit. dle UN 1992, 3–8).

Příloha 4 – Rozvojové cíle tisíciletí	
1.	Odstranění extrémní chudoby a hladu
2.	Dosažení základního vzdělání pro všechny
3.	Prosazování rovnosti mužů a žen společně s posílením role žen ve společnosti
4.	Snížení dětské úmrtnosti
5.	Zlepšení zdraví matek
6.	Boj proti HIV/AIDS, malárii a dalším nemocem
7.	Zajištění udržitelného stavu životního prostředí
8.	Budování světového partnerství pro rozvoj

Zdroj: autorka bakalářské práce (cit. dle WHO 2018).

Příloha 5 – Cíle udržitelného rozvoje	
1	Vymýtit chudobu ve všech jejích formách všude na světě
2	Vymýtit hlad, dosáhnout potravinové bezpečnosti a zlepšení výživy, prosazovat udržitelné zemědělství
3	Zajistit zdravý život a zvyšovat jeho kvalitu pro všechny v jakémkoli věku
4	Zajistit rovný přístup k inkluzivnímu a kvalitnímu vzdělání a podporovat celoživotní vzdělávání pro všechny
5	Dosáhnout genderové rovnosti a posílit postavení všech žen a dívek
6	Zajistit všem dostupnost vody a sanitačních zařízení a udržitelné hospodaření s nimi
7	Zajistit přístup k cenově dostupným, spolehlivým, udržitelným a moderním zdrojům energie pro všechny
8	Podporovat trvalý, inkluzivní a udržitelný hospodářský růst, plnou a produktivní zaměstnanost a důstojnou práci pro všechny
9	Vybudovat odolnou infrastrukturu, podporovat inkluzivní a udržitelnou industrializaci a inovace
10	Snížit nerovnost uvnitř zemí i mezi nimi
11	Vytvořit udržitelná, bezpečná, odolná a udržitelná města a obce
12	Zajistit udržitelnou spotřebu a výrobu
13	Přijmout bezodkladná opatření na boj se změnu klimatu a zvládání jejích dopadů

14	Chránit a udržitelně využívat oceány, moře a mořské zdroje pro zajištění udržitelného rozvoje
15	Chránit, obnovovat a podporovat udržitelné využívání suchozemských ekosystémů, udržitelně hospodař s lesy, potírat rozšiřování pouští, zastavit a následně zvrátit degradaci půdy a zastavit úbytek biodiverzity
16	Podporovat mírové a inkluzivní společnosti pro udržitelný rozvoj, zajistit všem přístup ke spravedlnosti a vytvořit efektivní, odpovědné a inkluzivní instituce na všech úrovních
17	Oživit globální partnerství pro udržitelný rozvoj a posílit prostředky pro jeho uplatňování

Zdroj: autorka bakalářské práce (cit. dle OSN nedatováno).

Příloha 6 – Shrnutí deklarácí				
Název deklaráce	Rok přijetí	Konference, na které byla přijata	Počet zúčastněných států	Výstupy
Deklarace o životním prostředí člověka	1972	Konference OSN o životním prostředí člověka	113	Vznik UNEP, 26 zásad ohledně ochrany životního prostředí, Akční plán (109 doporučení)
Deklarace Konference OSN o	1992	Konference OSN o životním	172	Vznik CSD, 27 zásad ohledně

životním prostředí rozvoji		prostředí a rozvoji		ochrany životního prostředí, Agenda 21, Rámcová úmluva OSN o změně klimatu, CBD
Miléniová deklarace	2000	Summit tisíciletí	189	MDG's
Johannesburská deklarace	2002	Summit o udržitelném rozvoji	191	Implementační plán
<i>Future We Want</i>	2012	Konference o udržitelném rozvoji	188	Změna CSD na HLPF, oblasti zájmu zakořeněné v deklaraci, Agenda 2030, počátky SDG's

Zdroj: autorka bakalářské práce (cit. dle Ivanova 2020 a UN nedatováno d).